

ԲԵՐԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻ ՆՈՐԸՆՏԻՐ ԱՌԱՋՆՈՐԴ՝ ԳԵՐԸ, ՏԵՐ ՄԱՍԻՍ ԵՊՍ. ԶՕԴՈՒԵԱՆ ՀԱԼԵՊ ԿԸ ԺԱՄԱՆԷ

Երեքշաբթի, 12 Յունիս 2019-ին, Բերիոյ Յայոց Թեմի Ազգ. Վարչութեան ներկայացուցիչները Պէյրութի մէջ դիմաւորեցին Բերիոյ Յայոց Թեմի ընտրուեալ Առաջնորդ՝ Գերշ. Տեր Մասիս Եպս. Զօպուեանը, իսկ Զորեքշաբթի օր Առաջնորդին հետ միասին ուղեւորուեցան դէպի Սուրիա:

Սուրիական սահմանին վրայ, Բերիոյ Յայոց Թեմի Առաջնորդը դիմաւորուեցաւ թեմի Գործադիր Իշխանութեան՝ Ազգ. Կրօնական Ժողովին եւ Ազգ. Վարչութեան ներկայացուցիչներուն, իսկ Յալէպի մուտքին՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Ազգ. Կեդր. Վարչութեան Զաղաքական Ժողովի անդամ տիար Զրաչ Յակոբեանի, Ազգ. Երեսփոխանական Ժողովի անդամ տիար Կարօ Իւզպաշեանի եւ Ազգ. Իշխանութեան ներկայացուցիչներուն կողմէ:

Նորընտիր Առաջնորդը այնուհետեւ ժամանեց Յալէպի Ս. Աստուածածին եկեղեցի, ուր ծափողոյններով, եկեղեցւոյ զանգերուն դողանջներով, ԶՄԸՄ-ի եւ ԶԵԸ-ի փողերախումբերուն հնչեցուցած երգերով դիմաւորուեցաւ ազգային մարմիններու, հալէպահայ կազմակերպութիւններու, միութիւններու, Յայ Աւետարանական եւ Կաթողիկէ համանքապետներու ներկայացուցիչներուն, քրիստոնէայ համայնքապետներուն եւ հաւատացեալ ժողովուրդին կողմէ:

Եկեղեցւոյ մէջ, Կանոնական աղօթքէն ետք բացման խօսք արտասանեց Արժանապատիւ Տեր Յունիկ Աւագ Զահանայ Սեդրաքեան, ապա Առաջնորդական Ասան յանձնեց Գերշ. Տեր Մասիս Եպս. Զօպուեանին, անոր մաղթելով ծաղկեալ գործունեութիւն Բերիոյ Յայոց Թեմէն ներս:

Բարի գալուստի արաբերէն խօսքով, Արժանապատիւ Տեր Խորեն Զահանայ Պերթիզեան Նորընտիր Առաջնորդը ներկայացուց ժողովուրդին:

Ապա Արժանապատիւ Տեր Մաշտոց Աւագ Զահանայ Արապաթեան հայերէնով ընթերցեց Առաջնորդին կենսագրութիւնը:

Այս առիթով Բերիոյ Յայոց Թեմի Առաջնորդը իր անդրանիկ պատգամը ուղղեց հաւատացեալ ժողովուրդին:

Գերշ. Տեր Մասիս դիտել տուաւ, որ Լիբանանի սահմանէն Սուրիական Յայրենիք մտած պահուն, ամենուրեք բարձրացած էր սուրիական դրօշը, տարածուած էր սուրիական բանակը եւ Յայոց Առաջնորդը կը դիմաւորուէր մեծ յարգանքով: «Այս բոլորին ի տես գօտեպնդուեցայ՝ սիրով ծառայելու Սուրիական այն Յայրենիքին, որուն ժողովուրդը ձեռք երկարեց ցեղասպանութենէն ճողոպրած հայութեան: Այստեղ հայ ժողովուրդը վերակառուցեց իր տունը, գործարարը, բնակարանը ու հիմնեց միութիւններն ու դպրոցները, դարձաւ պարկեշտ քաղաքացի, աշխատեցաւ եւ սատարեց Սուրիական Յայրենիքի ծաղկումին», ըսաւ Սրբազան Յայրը, ապա բարձրօրէն գնահատեց Սուրիոյ իմաստուն նախագահ տոքթ. Պաշտար ալ Ասատը, որ նախագահական պաշտօնը ստանձնելէն ի վեր երիտասարդական շունչով կ'ոգեւորէ ժողովուրդը եւ սեր ու յարգանք կը տածէ քրիստոնէայ փոքրամասնութիւններուն, յատկապէս հայ համայնքին հանդէպ:

Գերշ. Տեր Մասիս Զօպուեան շնորհակալական եւ երախտագիտական խօսք ուղղեց թեմիս Երեսփոխանական ժողովին, որ խոնարհ եւ համեստ իր անձը արժանի նկատեց Բերիոյ Յայոց Թեմի Առաջնորդի պատմական գահին բարձրանալու: Ապա եղբայրական ջերմ սիրով յիշեց թեմիս նախկին Առաջնորդ Գերշ. Շահան Սրբ. Արք. Սարգիսեանը, որ սրտբացօրէն ծառայեց իր հօտին՝ միշտ մնալով անոր կողքին:

Սրբազան Յայրը ողջունեց Ազգ. Իշխանութիւնը եւ անոր հովանիին տակ գործող բոլոր մարմինները, ողջունեց մեր ժողովուրդի բոլոր գաւակները անխտիր, յատկապէս նահատակներուն ծնողները՝ իր գօրակցութիւնը յայտնելով անոնց: Ապա շնորհակալութիւն յայտնեց զինք դիմաւորելու եկած ժողովուրդին:

ՀՈԳԵՀԱՆՈՒՄՆԵԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ՝ ՆԱՀԱՏԱԿ ՌԱՖՖԻ ՊԶԱՔԵԱՆԻ ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՅԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Կիրակի, 9 Յունիս 2019-ին, հայկական թաղերու ինքնապաշտպանութեան ղեկավար Ռաֆֆի Պչաքեանի նահատակութեան 3-րդ տարելիցին առիթով Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, յետ Ս. եւ Ամմահ Պատարագին, տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան արարողութիւն:

Արարողութեան ներկայ էին Պչաքեանի ընտանիքը, հարազատները, Պատկան Մարմինի

ներկայացուցիչներ եւ գաղափարակից ընկերներ:

Յետ հոգեհանգստեան արարողութեան, ցաւակցութիւնները ընդունուեցան «Ռաֆֆի Պչաքեան» երիտասարդական նորակառոյց սրահին մէջ:

Այս առիթով խօսք առաւ Ազգ. Զարէն Եփիէ Ծեմարանի տնօրէն Յակոբ Զիլեմեան, յայտնելով, որ Պչաքեանի դիմաքանդակը գետեղուած իր նահատակուած վայրին՝ Ազգ. Զարէն Եփիէ Ծեմարանին մէջ, եւ անոր դիմաց մոմեր վարող աշակերտներուն ու երիտասարդներուն ներկայութիւնը կը վկայէ, որ Ռաֆֆի Պչաքեան անմահացած է, անոր օրինակով դաստիարակուած են սերունդներ, որոնք Նոյն հաւատքով ու տեսլականով պիտի գործեն:

Այնուհետեւ Տեր Մաշտոց Աւագ Զահանայ Արապաթեան դիտել տուաւ,

Տար. էջ 10

Գերշ. Տեր Մասիս Զօպուեան իր պատգամը եզրափակեց խօսելով յոյսի մասին, Աւետարանէն մէջբերելով Տիբերիոյ լիճին եզերքը հրաշալի ձրկ-նորսութեան այն դէպքը, երբ Թիստոս յարութենէն ետք աշակերտներուն երեւցաւ եւ հրաշք մը գործելով թելադրեց ամէն պարագաներու տակ ապակիսի Տիրոջ եւ յլուսահատի:

Եզրափակելով Տեր Մասիս ըսաւ. «Միասնաբար պիտի աշխատինք դարձեալ ծաղկեցնելու այս գաղութը եւ թեմը, յոյսով առաջնորդուելու, աղօթքով գօտեպնդուելու եւ լուսաւոր աչքերով նայելու մեր ապագային»: Արարողութիւնը անարտին հասաւ Առաջնորդ Սրբազան Զօր «Պահպանիչ» աղօթքով եւ «Կիլիկիա» մաղթերով:

Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Բերիոյ Յայոց Թեմի Նորընտիր Առաջնորդը Ազգ. Երեսփոխանական ժողովին եւ Ազգ. Վարչութեան հետ միասին շնորհաւորութիւններ ընդունեց:

Խմբագրական

ՍՈՒՐԻԱ ՀԱՅՈՒԹՅՈՒՆԸ ՆՈՐ ՓՈՒԼԻ ՄԸ ՍԵՄԻՆ

Սուրիահայ կեանքի վերջին քանի մը ամիսները յատկանշական խորհուրդներ կը պարունակեին տարբեր մակարդակներու վրայ:

29 Մարտին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին այցելութիւնը եւ այդ առիթով Սրբոց Քառասնից Մանկանց վերանորոգուած Մայր եկեղեցւոյ վերօծումը հալէպահայութեան հոգեւոր կեանքի վերաշխուժացման ազդակ հանդիսացաւ:

14 Մայիսին, Սուրիոյ նախագահական ապարանքին մէջ Նորին Սրբութեան եւ անոր ընկերակցող պատուիրակութեան հանդիպումը նախագահ Պաշար ալ Ասատի հետ, առիթ հանդիսացաւ արծարծելու Սուրիոյ այժմու կացութեան ու հայ համայնքին հետ աղերս ունեցող հարցեր ու ծրագրեր: Հանդիպումին հաստատուեցաւ, որ Սուրիոյ հայ համայնքը կառուցած կը մնայ Սուրիոյ եւ պատրաստակամ է մասնակցելու երկրի վերականգնումի աշխատանքներուն: Միւս կողմէ Սուրիոյ նախագահը հայութիւնը վստահելի տարր համարելով կոչ ուղղեց սուրիահայերուն, որոնք պայմաններու բերումով հեռացած են երկրէն, շուտով վերադառնալու ու վերականգնելու իրենց տուններն ու գործատեղիները, միշտ վստահեցնելով, որ Սուրիոյ հայ համայնքը պիտի շարունակէ վայելել պետութեան զօրակցութիւնը:

Ուրբաթ, 24 Մայիսին հրաժեշտի հանդիպում մը տեղի ունեցաւ ի պատիւ Բերիոյ Հայոց Թեմի Գաւազանագիրքի 61-րդ Առաջնորդին՝ Գերաշնորհ Տ. Շահան Սրբ. Արք. Սարգիսեանի, որ անցնող տասնհինգ տարիներուն ամբողջական նուիրումով, բեղուն աշխատանքով, յատկապէս պատերազմի տարիներուն իր հօտին կողքին մաքառելու վճռակամութեամբ ծառայեց Բերիոյ Հայոց Թեմին:

1-4 Յունիսին ՀՀ Բիւրոյի ներկայացուցիչ Յակոբ Տեր Խաչատուրեան Հալէպ, ապա նաեւ Սուրիոյ այլ շրջաններ այցելելով, յարանուանութիւններու, Ազգային իշխանութեան եւ զանազան միութիւններու ներկայացուցիչներուն, ինչպէս նաեւ երիտասարդութեան հետ հանդիպումներ ունենալով յայտնեց, թէ ՀՀ Բիւրօն զօրավիգ կը կանգնի սուրիահայութեան վերականգնումի աշխատանքներուն:

Այս միջոցին թափ առին վերակառուցման աշխատանքները, վարժարաններ, եկեղեցիներ, միութեանական կեդրոններ ու երիտասարդական սրահներ վերանորոգուեցան ու արդիական սարքերով օժտուեցան:

2 Յունիսին Բերիոյ Հայոց Թեմի Ազգ. Երեսփոխանական Ժողովի 166-րդ նիստը միաձայնութեամբ թեմի 62-րդ Առաջնորդ ընտրեց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան միաբան՝ Գերշ. Տեր Մասիս Եպս. Զօպուեանը:

Հալէպահայութիւնը նորընտիր Առաջնորդը դիմաւորեց Չորեքշաբթի, 12 Յունիսին, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ:

Նոր շրջան մը կը բացուի սուրիահայութեան դիմաց, յետպատերազմեան վերականգնումի անկիւնադարձային շրջան մը:

Շրջան մը, որ պէտք է արժեւորել գործով, գործելու նոր որակով: Այդ որակին ապահովումը նոյնքան կարեւոր է, որքան աշխատանքը ինքնին:

Մեզի անհրաժեշտ է այդ որակը՝ թօթափելու վշտալի օրերու ցան ու տագնապը, վերականգնելու սուրիահայութեան ներսուրիական, ազգային եւ համահայկական դերը, նորոգուող կառոյցները արժեւորելու որակեալ աշխատանքով... Ու որքան աշխատանքին ու անոր որակին, նոյնքան ալ աշխատանքի արդիւնքին կարեւորութիւն ընծայելով, միասնակամութիւնը ձեւականութեան ու դիւանագիտական հանդիպումներու սահմաններէն դուրս բերելով եւ երիտասարդ տարրին վստահելով նոր գործելաճի, նոր միտքի խիստ կարեւոր ներմուծումը ճակատագրական այս փուլին:

Սուրիահայութիւնը պատերազմի ծանր տարիները պատուաբեր պայքարով յաղթահարեց ու կանգուն մնաց: Կանգուն մնալով զօրացաւ անոր դիմադրողականութիւնը: Ուստի, այդ ներուժը ի սպաս դնելով մեր համայնքի ակնկալելի զարթօնքին, միասնաբար սատարենք սուրիահայութեան վերելքին:

«Գ.»

Այս շաբաթ գիւտուրական գետնի վրայ արձանագրուած դէպքերը, տեղական եւ միջազգային կարգ մը լուրերը առանցքային տեղ կը գրաւեն սուրիական մամուլին մէջ:

Դիւանագիտական ոլորտին մէջ, ՍԱՆԱ հաղորդեց, որ Երկուշաբթի, 10 Յունիս 2019-ին Ռուսիոյ մէջ Հարաւային Օսեթիոյ դեսպանատունը յայտնած է, թէ Փեթրոսպոլի տնտեսական միջազգային համաժողովին ընթացքին, Օսեթիոյ Հանրապետութեան պատուիրակութիւնն ու սուրիական պատուիրակութիւնը խորհրդակցեցան երկու երկիրներուն միջեւ դիւանագիտական այցելութիւններուն թափ տալու մասին:

Օսեթիոյ դեսպանատունը հանդէս տեղաւ հաղորդագրութեամբ, յայտնելով որ. «Պատուիրակութիւնները խորհրդակցեցան նաեւ երկու երկիրներուն առեւտրական, տնտեսական եւ մշակութային գործակցութեան միջոցներուն շուրջ, առաջարկելով Դամասկոսի եւ Չիխնվալի մէջ ցուցահանդէսի կեդրոններ հաստատել՝ սուրիական-օսեթեան այլազան արտադրութիւններ ցուցադրելու եւ վաճառելու համար»: Հաղորդագրութեան մէջ յիշուած էր նաեւ, որ Սուրիոյ տնտեսութեան եւ արտաքին առեւտուրի նախարար Սամեր Խալիլ հրաւիրեց Օսեթիոյ նախագահ Անաթոլի Պեպելովը՝ ներկայ գտնուելու Դամասկոսի Միջազգային Ցուցահանդէսին, որ տեղի պիտի ունենայ 28 Օգոստոս 2019-ին:

Երկուշաբթի, 10 Յունիս 2019-ին, սուրիական «Ուաթան» թերթը յայտնեց, որ սուրիական բանակը բուռն մարտերով ետ մղեց Համայնի հիւսիսային Մահարտէ քաղաքին Թալ Մալահ, Ճպին եւ Ճալմա գիւղերուն մէջ կայք հաստատած զինեալ ահաբեկչական խմբաւորումներու յարձակումները: Աղբիւրին համաձայն, զինեալ ահաբեկչական խմբաւորումներու շարքերուն

մէջ բազմաթիւ վնասներ եւ մեռելներ արձանագրուած են:

Ռազմական գետնի վրայ, «Տամ Փրես» կայքը յայտնեց, որ Չորեքշաբթի 12 Յունիս 2019-ին, գիշերուան ժամը 2:00-ին, սուրիական հակաօդային պաշտպանութեան համակարգերը դէմ դրին սուրիական հարաւային Տարաա քաղաքի Թալ ալ Հարա շրջանին ուղղութեամբ Իսրայելի արձակած հրթիռներուն, վար առնելով անոնց մեծամասնութիւնը: Աղբիւրին համաձայն արձանագրուած են նիւթական վնասներ, բայց մարդկային զոհեր չկան:

Կրթական գետնի վրայ, սուրիական «Շամ Թայմ» կայքէջէն կ'իմանանք, որ Երկուշաբթի, 10 Յունիս 2019-ին, Սուրիոյ տարբեր նահանգներէն աւելի քան 300.000 աշակերտ-աշակերտուհիներ 2434 կեդրոններու մէջ յանձնեցին 2018-2019 տարեշրջանի միջնակարգի 9-րդ կարգի (պրովէ) պետական առաջին քննութիւնը:

Իսկ Կիրակի, 9 Յունիս 2019-ին, աւելի քան 240.000 աշակերտ-աշակերտուհիներ 2066 կեդրոններու մէջ յանձնեցին երկրորդականի 12-րդ կարգի (պաքալորիա) գիտական եւ գրական բաժիններու առաջին քննութիւնը:

Նախօրօք, Սուրիոյ Կրթութեան Նախարարութիւնը յայտնած էր, որ պատկան մարմիններ կարելի բոլոր միջոցները ի գործ դրած են քննութեան ընթացքը բնականոն հունի մէջ պահելու եւ քննութեան բարենպաստ մթնոլորտ ստեղծելու համար:

Հ Ն Ո Ր Յ Ա Ն Դ Ե Ս
Լեւոն Չաքի Ետալեանի
«ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ ՍԱՐՏԱՅՐԱԿԸ.
ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅՈՒԹՅՈՒՆԸ 2011-2018»
Գիրքին
Տեղի կ'ունենայ Չորեքշաբթի, 19 Յունիս 2019-ի երեկոյեան ժամը 7:00-ին ԱՄԾ Տան «Լեւոն Շանթ» սրահին մէջ:

Լուրեր Հայաշխարհին

ՀՅԴ ԲԻՐՈՅԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ ԶԱԿՈՐ ՏԵՐ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ ԱՅՆՃԱՐ ԵՒ ԿԻՊՐՈՍ ԱՅՅԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

8 Յունիսին, ՀՅԴ Բիւրոյի ներկայացուցիչ Յակոբ Տէր Խաչատուրեան այցելած էր Այնճար, ուր կարճ հանդիպում ունեցած էր «Կարմիր Լեռ» կոմիտէին հետ: Հանդիպումին ներկայ էին նաեւ ՀՅԴ Լիբանանի ԿԿ-ի անդամներն ու Այնճարի քաղաքապետը:

Յակոբ Տէր Խաչատուրեան այցելած է նաեւ քաղաքապետարան, ուր ծանօթացած է Լորակառոյց թանգարանի շինարարական աշխատանքներուն: ՀՅԴ Բիւրոյի ներկայացուցիչը բարձրօրէն գնահատած է Այնճարի կարեւորութիւնը եւ՝ «*հայակերտման ու հայկական արժէքներու պահպանման սուրբ գործը, որ կը կատարուի ու Այնճարը կը պահէ պատմեջի վրայ*»:

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ԿԻՊՐՈՍԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԵՆ ՆԵՐՍ

Կիպրոսի խորհրդարանի նախագահ Թիմոթիոս Սիլուրիս 10 Յունիսին ընդունած է հայկական պատուիրակութիւնը, որուն մաս կազմած են ՀՅԴ Բիւրոյի ներկայացուցիչ Յակոբ Տէր Խաչատուրեան, ՀՅԴ Եւրոպայի Հայ Դատի Մարմինի նախագահ Գասպար Կարապետեան եւ գործադիր տնօրէն Յեղինէ Էլիսեան:

Հանդիպումին մասնակցած են նաեւ Կիպրոսի խորհրդարանի հայ պատգամաւոր Վարդգէս Մահտեսեան, ՀՅԴ Կիպրոսի ԿԿ ներկայացուցիչ Սիմոն Այնճեան եւ Կիպրոսի Հայ Դատի Մարմինի ներկայացուցիչ Յակոբ Գազանճեան:

ՀՅԴ Բիւրոյի ներկայացուցիչը 9 Յունիսին իբրեւ պատգամախօս Կիպրոսի մէջ ներկայ եղած է Հայաստանի Հանրապետութեան Ա.Անկախութեան 101-ամեակին:

10 Յունիսին Կիպրոսի մէջ Յակոբ Տէր Խաչատուրեան մասնակցած է ՀՍԸՄ-ի 100-ամեակին նուիրուած յուշարձանի բացման:

ԴՊՐԱՅ ԵՒ ԿԻՍԱՍԱՐԿԱՄԱԳԱՅ ԶԵՆՆԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԱՅՐԱՎԱՆԵՐԻՆ ՄԷՉ

Կիրակի, 9 Յունիս 2019-ին, Հոգեգալստեան տօնին առիթով, դպրաց եւ կիսասարկաւագաց ձեռնադրութիւն տեղի ունեցաւ Անթիլիասի Մայրավանքի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ, յընթացս Ս. Է. Ամմահ Պատարագին, հանդիսապետութեամբ ՆՍՕՏՏ Արամ Ա. Կաթողիկոսին, ձեռամբ Մայր Տաճարի լուսարարապետ Գերշ. Տ. Մակար Եպս. Ազգարեանի եւ խարտաւիլակութեամբ Դպրեվանքի հսկիչ Հոգշ. Տ. Օշին Աթղ. Զուալերթանեանի:

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքը ուրախութիւնը ունեցաւ իր սաներէն տասնվեցը յանձնելու հայ եկեղեցւոյ դպրաց եւ կիսասարկաւագաց դասուն:

Դպրութեան կարգ ստացան 11 ժառանգաւորներ՝ Երուանդ Եղիայեան, Ներսէս Իսահակեան, Սարգիս Մարտիրոսեան, Գաբրիէլ Պետրոսեան, Աւետիս Պետրոսեան, Գեորգ Այվազեան, Գաբրիէլ Թահանեան, Մինաս Ճանսզեան, Խաչիկ Մարտիրոսեան, Գարլօ Մարտիրոսեան եւ Յովհաննէս Պայտուհեան, իսկ կիսասարկաւագական կարգ ստացան հինգ ընծայարանականներ՝ Տեմիս Այվազեան, Հրակ Գալայճեան, Շանթ Գատեհճեան, Էմմանուէլ Սիրջանեան եւ Նարեկ Ֆիլիկեան:

Ձեռնադրիչ Սրբազանը իր քարոզին մէջ անդրադարձաւ Հոգեգալստեան տօնին: Խօսելով տօնին պատգամին ու Վերնատան մէջ առաքելներուն վրայ հանգչած կրակէ լեզուներու պատկերով Սուրբ Հոգիին մասին, հարց տուաւ, թէ ի՞նչ պատահեցաւ այդ օր առաքելներուն եւ թէ ի՞նչ պէտք է պատահի այսօր մեզմէ իւրաքանչիւրին կեանքին մէջ: Առ այդ, ան մանրամասն անդրադարձաւ առաքելներուն հոգիներուն ու սրտերուն մաքրութեան եւ Ս. Հոգիով մկրտութեան շնորհին: Սրբազան Հայրը յորդորեց հաւատացեալ ժողովուրդը հետեւելու անոնց օրինակին ու գօտեպնդուելու Աստուածային իմաստութեամբ ու քաջութեամբ, որովհետեւ այսօր ամեն բանէ աւելի կարիքը ունիք առաքելներուն նման խօսելու ճշմարտութիւնը: Վերջապէս խօսքը ուղղուելով նոր ձեռնադրուած դպիրներուն ու կիսասարկաւագներուն՝ Սրբազանը ընդգծեց, որ այս տօնին առիթով ստացած իրենց ձեռնադրութիւնը պէտք է զիրենք մղէ Ս. Հոգիի նախանձախնդրութեամբ ու հեզութեամբ ծառայելու Աստուծոյ, եկեղեցիին ու մեր ժողովուրդին: Ձեռնադրիչ Սրբազանը իր քարոզը եզրափակեց իր որդիական շնորհակալութիւնը յայտնելով Վեհափառ Հայրապետին, ինչպէս նաեւ շնորհաւորելով զինք, Դպրեվանքի Տեսչութիւնն ու ուսուցչաց կազմը, ծնողներն ու հաւատացեալ ժողովուրդը, ձեռնադրութեան առթիւ:

Պատարագի ավարտին, առաջնորդութեամբ ձեռնադրիչ Սրբազան Հօր, Դպրեվանքի Տեսչութիւնն ու նոր ձեռնադրուած դպիրներն ու կիսասարկաւագները ստացան Նորին Սրբութեան օրհնութիւնը:

ՉՈՂՐԱՊ ՄԵԱՅՄԱԿԱՆԵԱՆ. «ԱՐՅԱՆԸ ԲԱՆԱԿՅԱՅԻՆ ՍԵՂԱՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՆԵԼԸ ԲԱՐՊ, ԲԱՅՅ ՍԿՉԲՈՒՆՔԱՅԻՆ ՀԱՐՅ Է»

Հայաստանի արտաքին գործոց նախարար Չոլրապ Մնացականեան լրագրողներու հետ գրոյցի մը ընթացքին յայտնեց. «Մենք մշտա-

պէս կ'աշխատինք Արցախի իշխանութիւններուն հետ: Իւրաքանչիւր բանակցութիւններու նախօրէին կամ յետոյ մենք մշտապէս կ'աշխատինք Արցախի ղեկավարութեան հետ: Ես անձամբ շատ սերտ գործակցութեան մէջ եմ իմ գործընկերոջ՝ Մասիս Մայիլեանի, նաեւ

Նախագահ Բակո Սահակեանի հետ, նոյնը կը վերաբերի նաեւ վարչապետ Փաշինեանին: Միասին սերտօրէն աշխատելու յստակ ձեւաչափ ունինք, որ կ'արտայայտէ այն քաղաքական գիծը, որ նշուած է մեր կառավարութեան կողմէ եւ կ'առընչուի Արցախի բանակցային գործընթացին մասնակցութեան, որ բարդ, բայց սկզբունքային կարեւոր հարց է: Առանց Արցախի որոշիչ ձայնին, մենք արդիւնաւէտ յառաջընթաց չենք ունենար: Մեր գործակցութիւնը Արցախի իշխանութիւններուն հետ եղած է եւ կը մնայ շատ սկզբունքային եւ արդիւնաւէտ»:

Պատասխանելով հարցումին, թէ ԵԱՀԿ Մինսքի խումբի համանախագահները ինչպիսի՞ տրամադրուածութիւն ունին Արցախը բանակցային սեղան վերադարձնելու հարցին շուրջ, արդեօք յառաջիկային այդ մէկը կարելի՞ է՝ նախարարը ըսաւ, որ համանախագահները կ'ընդունին այն, ինչ որ ընդունելի կ'ըլլայ կողմերուն համար: Այդ առումով համանախագահներուն հետ բանավեճ չունիք, բանավեճը այս հարցով Ատրպէյճանի հետ է:

ՀՅԴ ԱՐՅԱՆԻ ԿԿ-Ի ԱՆՊԱՄՆԵՐԸ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՈՒՆԵՅԱԾԵՆ ՀՅԴ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԿԿ-Ի ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԻՆ ԵՒ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

«Ապառաժ».- ՀՅԴ Արցախի Կեդրոնական Կոմիտէի ներկայացուցիչ Դաւիթ Իշխանեան, ԿԿ-ի անդամ Վահրամ Բալայեան եւ ՀՅԴ-ի անդամ Արմէն Սարգսեան 8 Յունիսին հանդիպում ունեցած են ՀՅԴ Արեւելեան Ամերիկայի ԿԿ-ի ներկայացուցիչ Յովսէփ Աւագեանին, «Արցախֆոնտ» բարեգործական հիմնադրամի Արցախ մասնաճիւղի տնօրէն Տրդատ Միրզոյեանին եւ Հարցութիւն շրջանի Առաջամուկ համայնքին մէջ կառուցուած մարզադաշտի հովանաւոր Արա Մելքոնեանին ու անոր հարազատներուն հետ:

Հանդիպումին ընթացքին քընսարկուած են հետագայ գործակցութեան առնչուող շարք մը հարցեր:

ԳԵՐՇ. ՏԷՐ ՄԱՍԻՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶՕՊՈՒԵԱՆ

Անազանի անունով Արա Չոպուեան, որդի Գրիգորի եւ Էլիզաբեթի, ծնած է 1975-ին, Պուրճ Յամուտ, Լիբանան: Նախնական կրթութիւնը ստացած է Ազգ. Աբգարեան վարժարանի եւ ապա Յայ Կաթողիկէ Մեսրոպեան Գոլէճի մէջ:

1991-ին ընդունուած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքը, ուր եօթնամեայ ուսումնական ծրագիրը աւարտելէ ետք, կուսակրօն քահանայ ձեռնադրուած է՝ 1997-ին, ձեռամբ՝ օրուան Բերիոյ Թեմի Առաջնորդ Գերշ. Տեր Սուրեն Արք. Գաթարոյեանի եւ վերանուանուած՝ Մասիս Աբեղայ:

1997-2002 տարիներու ընթացքին ստանձնած է Դպրեվանքի հըսկիչի, Կիլիկիա թանգարանի փոխ-տեսուչի. Վեհափառ Յայրապետի գաւազանակիրի պաշտօնները: Նոյն միջոցին հետեւած է հնագիտական դասընթացներու, Պէյրութի Սան Ժոզէֆ համալսարանին (USJ) մէջ:

2002-ին, Եղիշէի «Արարածոց Մեկնութիւն»ը կատարելով, ստացած է

Վարդապետական աստիճան ձեռամբ՝ Զուէյթի եւ Ծոցի Երկիրներու Կաթողիկոսական Փոխանորդ Տեր Եփրեմ Արք. Թապագեանի, նոյն տարին, Վեհափառ Յայրապետի տնօրինութեամբ մեկնած է Ֆրանսա, ուսանելու համար Սթրասպուրկի պետական աստուածաբանական համալսարանը:

Համալսարանի ընթացքը յաջողութեամբ աւարտելէ ետք վերադարձած է ու 2004-ին անմիջապէս Վեհափառ Յայրապետին տնօրինումով նշանակուած է Բերիոյ Թեմի Ծեղկրէի շրջանի Առաջնորդական Փոխանորդ: Երեք տարիներու ծառայութենէ ետք, նշանակուած է Դպրեվանքի փոխտեսուչ, ապա մեկուկէս տարի ծառայած է Յունաստանի Թեսաղոնիկէի հայ համայնքին՝ հոգեւոր հովուութեան պաշտօնով:

2010-ին, Նորին Սրբութեան տնօրինումով, վերադառնալով Անթիլիաս, յաջորդաբար ստանձնած է Կիլիկիա թանգարանի տեսչութեան, Զրիստոնէական դաստիարակութեան բաժանմունքի վարիչի, քահանայից պատրաստութեան դասարանի վարիչի եւ Միջ-եկեղեցական յարաբերութեան փոխ-վարիչի պաշտօնները: Միաժամանակ, եղած է Լիբանանի Սուրբ Գրոց Ընկերակցութեան եւ Զրիստոնէական Միացեալ Կրօնական Դասագիրքի Պատրաստութեան վարչութիւններու մօտ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ներկայացուցիչ:

2012-ին, «1914 - 1938 տարիներուն շրջանին, Անտիոքի Թեմէն Սահակ Կաթողիկոսին ուղղուած նամակներ» թղթածրարի ուսումնասիրութիւնը կատարելով, ստացած է Ծայրագոյն Վարդապետութեան աստիճան՝ ձեռամբ Բերիոյ Թեմի Առաջնորդ Գերշ. Տեր Շահան Եպս. Սարգիսեանի:

2013-ին նշանակուած է Կաթողիկոսական Փոխանորդ Զուէյթի եւ Շրջակայից Յայոց Թեմին:

24 Մարտ 2015-ին Զուէյթի եւ Շրջակայից Յայոց Թեմի Երեսփոխանական Ժողովը միաձայնութեամբ ընտրած է Գերշ. Յայր Սուրբը Թեմին Առաջնորդ:

15 Ապրիլ 2018-ին, Անթիլիասի Մայր Տաճարին մէջ, Եպիսկոպոս ձեռնադրուած է՝ ՆՍՕՏՏ Արամ Ա. Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի ձեռամբ:

Գերշ. Տեր Մասիս Եպս. Չոպուեան Զուէյթի մէջ առաջին օրէն տարած է կրօնական եւ եկեղեցաշինութեան հսկայ աշխատանք: Իր շրջանին, աւելի քան յիսուն տարուան Զուէյթի հայ համայնքը կրցած է ունենալ սեփական եկեղեցւոյ եւ Ազգային Առաջնորդարանի կառոյց մը, որ կարճ ժամանակ մը ետք դարձած է նաեւ ազգային աշխոյժ կեդրոն: Սըրբազան Յայրը մինչեւ Բերիոյ Թեմի Առաջնորդ ընտրուիլը կը շարունակէ իր ծառայութիւնը իբրեւ Առաջնորդ Զուէյթի եւ Շրջակայի Յայոց Թեմին:

Գերշ. Տեր Մասիս Եպս. Չոպուեան 2 Յունիս 2019-ին գումարուած Բերիոյ Յայոց Թեմի Ազգ. Երեսփոխանական Ժողովի 166-րդ նիստին, միաձայնութեամբ ընտրուեցաւ Բերիոյ Յայոց Թեմի Առաջնորդ:

ԱՐԱԳ ՎԵՐԱԿԱՆՁՆՈՒՄԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐԱԾ ՑՈՒՑԱՆԻՇԵՐԸ

ՀՅԴ Բիւրոյի ներկայացուցիչին այցելութիւնը Յալէպ խորհրդածութիւններու դուռ կը բանայ ներկայ ժամանակներուն մէջ ամենէն աւերիչ ու քանդիչ պատերազմի հետեւանքները կրած գաղութի մը վերականգնումին, յարատեւութեան եւ բազմաոլորտ առաքելութիւնները շարունակելու վճռականութեան մասին:

Այցելութիւնը կազմակերպողներու ճշդած միջավայրերը՝ կրթական, միութենական, մարզական, մշակութային, մինչեւ մայիսեան յաղթանակներու տօնակատարութիւն, համագաղութային հարթութեան վրայ ներկայացուցչական դրութեամբ հանդիպում-քննարկումներ, երիտասարդական կեդրոններու բացման հանդիսութիւն եւ ինքնապաշտպանութեան գործընկերութեամբ նահատակի յուշատախտակի քողագերծում, կ'ընդգծեն գաղափարական հնոցի մը նոր ելակետային յենասիւններու վերակառուցումը:

Խորհրդածութիւնները կը տարածուին հայկական աշխարհի խորապատկերին վրայ նկատելու համար նաեւ Սուրիայէն հայրենիք արտահոսքի, աւելի ճիշդը՝ ճգնաժամի պատճառով առարկայացած հայրենադարձութեան երեւոյթը: Այստեղ անպայման այլ միջավայրի կամ այլընտրանքի դժուարութեան պատճառահետեւանքային տուեալը չէ, որքան նշուած միջավայրերուն մէջ ջամբուած գաղափարական դաստիարակութեան մը գիտակից մղումը իւրաքանչիւր սուրիահայու՝ երկրէն հեռանալու պարագային դէպի հայրենիք ուղեւորուելու:

Սուրիահայութիւնը ազգային արժեհամակարգի ո՛չ միայն պահպանման, այլ նաեւ ձեւաւորման գործընթացին մէջ հսկայական դերակատարութիւն ունեցած հաւաքականութիւն է: Առաջին անգամը չէ, որ ցնցումի ենթարկուելէ ետք ինքնակազմակերպումի եւ վերականգնումի կը դիմէ: Զաղաքական պայմանները տարբեր փուլերու նպաստաւոր չէն եղած կազմակերպ համայնքի հիմնական ուժին համար նախ համայնքային, ապա համազգային աշխատանքներուն մէջ իր հիմնարար նպաստը ներդնելու առումով:

Միջին արեւելեան երկիրներու մէջ տիրող կացութիւնը, ապա քրիստոնէացման միտումները, տարբեր ազգաբնակչութիւններու համայնքներու արձանագրած զանգուածային արտահոսքերը, եւ մանաւանդ սուրիական պատերազմի ահաւոր

հետեւանքները զգալի ցնցումներ պիտի յառաջացնէին եւ փորձէին սասանել մեր ամենէն կուռ համայնքներէն նկատուած սուրիահայութեան ազգային կառոյցներու յենասիւնները:

Վերջին օրերուն լուսաբանուած հանդիպումներն ու այցելութիւնները, կատարուած յայտարարութիւնները, վերանորոգուած եկեղեցիները, շէնքերն ու համայնքային կեդրոնները կ'ընդգծեն այդ յենասիւններու վերամրագրումի աշխատանքներուն իրականացումը ըլլալը:

Սուրիական պատերազմը չէ աւարտած: Համեմատական խաղաղութեան հաստատման առնչութեւր կայծակնային արագութեամբ սուրիահայութիւնը լծուած է տենդագին աշխատանքի ո՛չ միայն համայնքային, այլ նաեւ համազգային նշանակութիւն ունեցող իր գործառնոյթները վերստանձնելու: Դասական սփիւռքի ամենէն կազմակերպ եւ ամենէն հայատրոփ այս միջավայրը, հետզհետէ կը պատրաստուի իր աւանդական առաքելութիւնը նորացնելու, նոր գործառնոյթներ ստանձնելու:

Աշխարհի տարբեր պետութիւններ պատերազմի բռնկման օրերու առաջին շրջանէն սկսեալ փակեցին իրենց դեսպանատունները: Հայաստանի դեսպանատունը մնաց ու գործեց Սուրիոյ մայրաքաղաքին մէջ: Մնաց ու գործեց նաեւ Յալէպի հիւպատոսութիւնը՝ գրեթէ եզակի օրինակ դառնալով երկրին մէջ: Երբ դիւանագիտական շրջափակումի մէջ էր Դամասկոսը, պաշտօնական Երեւանը ներկայացնող պատուիրակութիւններ տարբեր առիթներով կատարեցին պաշտօնական այցելութիւններ: Մարդասիրական առաքելութիւն իրականացուց Երեւանը բժշկական եւ ականագերծման մասնագիտութիւններով:

Դամասկոսի, Գամիշլիի, Զեսապի, Յալէպի եւ շրջակայքերու հայ զանգուածները գործ ունին կատարելիք: Պատերազմի ընթացքին ինքնապաշտպանուած, շտապներու շատ արագ ձեւաւորումով ժողովուրդի կարիքներուն հասած, հայկական թաղամասերու պաշտպանութեան ընթացքին նահատակներ տուած այս համայնքը նոյնքան տպաւորիչ ու արագ կը կազմակերպէ իր վերականգնումը: Այդ վերականգնումը միայն համայնքի սահմաններուն մէջ չէ. կը տարածուի դէպի հայրենիք, ազգակներ կը ստանայ այնտեղէն եւ կը հասնի հայկական աշխարհի տարբեր անկիւնները: Նաեւ այնտեղ, ուր սուրիահայ տարբերու կողմէ նոր կազմուող համայնքներու գերաշխոյժ վիճակ կը նկատուի:

«ՆԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ԱՐՏԱՏՆՈՂ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ Է», ԸՍԱԿ ՆՏ ՄԱՐԴԱՍԻՐԱԿԱՆ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻ ԴԵԿԱՎԱՐ՝ ԳՆԴԱՊԵՏ ԱՐԿԱՏԻ ՏՕՆՈՅԵԱՆ

ՀՀ Մարդասիրական խումբը աւելի քան չորս ամիս տեւող իր առաքելութեամբ ծառայեց Սուրիոյ, յատկապէս Հալէպի ժողովուրդին: Հայաստանի Հանրապետութեան մարդասիրական առաքելութեան աշխատանքային ոլորտին եւ տարողութեան ծանօթանալու համար «Գանձասար» հետեւեալ հարցազրոյցը ունեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան Հալէպի Գլխաւոր Հիւպատոս Արմէն Սարգսեանի եւ ՀՀ մարդասիրական առաքելութեան խումբի ղեկավար գնդապետ Արկատի Տոնոյեանի հետ:

ՀՀ Հալէպի Գլխաւոր Հիւպատոս Արմէն Սարգսեան, խօսելով հիւպատոսարանի աշխատանքներուն մասին յայտնեց, որ Սուրիոյ պատերազմի ընթացքին Հիւպատոսութիւնը շարունակեց իր ծառայութիւնը մատուցել հալէպահայութեան, փոխադրուելով համեմատաբար աւելի ապահով հայաբնակ թաղամաս: 1 Յունիս 2018-ին, երբ քաղաքը համեմատաբար աւելի խաղաղ դարձաւ, Հիւպատոսութիւնը իր հիմնական կեցութեան վայր վերադարձաւ:

Արմէն Սարգսեան լուսարձակի տակ առաւ հիւպատոսարանի գլխաւոր աշխատանքները, յայտնելով, որ Հիւպատոսութիւնը ներկայիս ամբողջ թափով կ'աշխատի՝ քաղաքացիներուն մատուցելով հիւպատոսական ծառայութիւններ: «Հիւպատոսութիւնը կը գործակցի համայնքային կառոյցներուն հետ, նպատակ ունենալով Հայաստան-Սփիւռք կապերու ամրապնդումն ու մշակութային ձեռնարկներու խրախուսումը հալէպահայութեան կեանքէն ներս», ըսաւ հիւպատոսը, աւելցնելով, որ եռամսեայ դրութեամբ արտագնայ հիւպատոսական ընդունելութիւններ եւս տեղի կ'ունենան դէպի Լաթաքիա եւ Զեսապ, ուր Հայաստանի քաղաքացիութեան անցագրեր կը բաժնուին այդ շրջաններուն մէջ բնակող մեր հայրենակիցներուն եւ տեղի կ'ունենան համայնքին հետ հանդիպումներ, որոնց ընթացքին կը քննարկուին Սուրիոյ ընդհանուր վիճակը եւ Հայաստանի Հանրապետութեան մէջ տեղի ունեցող գարգացումներն ու փոփոխութիւնները:

Խօսելով ՀՀ Մարդասիրական առաքելութեան խումբի աշխատանքին մասին, Արմէն Սարգսեան դիտել տուաւ, որ 2019 Փետրուարէն ի վեր խումբը կը գտնուէր Հալէպ: Անոր մաս կը կազմէին բժիշկներ եւ ականազերծող մասնագետներ, որոնք չորս ամիսուան ընթացքին բաւական մեծ աշխատանք տարին Հալէպ նահանգին մէջ՝ ականազերծելով ականապատուած տարածքներ, որոնք այսօր պիտանի են գիւղատնտեսութեան համար, իսկ այդ տարածքներուն մէջ բնակող սու-

րիացի քաղաքացիներուն կեանքը վտանգի տակ չէ այլեւս, որովհետեւ այս աշխատանքին շնորհիւ ապահովուեցաւ անոնց անձնական անվտանգութիւնը: Մարդասիրական խումբի բժիշկները քանի մը հիւանդանոցներու մէջ ալ իրենց ծառայութիւնը մատուցին, ինչպէս նաեւ ՍՕ Խաչի ընկերաբժշկական կեդրոնի՝ Դարմանատան հետ տեղի ունեցաւ սերտ գործակցութիւն՝ բժշկական ծառայութեան եւ խորհրդատուութեան ոլորտներուն մէջ:

Պարոն հիւպատոսը կարեւորութեամբ մատնանշեց, որ մարդասիրական խումբին առաքելութեան արձագանգը շատ դրական էր Սուրիոյ Արաբական Հանրապետութեան բարձրաստիճան ղեկավարութեան, Սուրիոյ ժողովուրդին եւ հայկական համայնքին կողմէ:

Սարգսեան դիտել տուաւ. «Սուրիոյ պատերազմի դժուարին օրերուն, Հայաստանի Հանրապետութիւնը Սուրիոյ բարեկամ ժողովուրդին կողքին կանգնեցաւ, այնպէս ինչպէս եղած էր մեր պատմութեան ամենածանր ժամանակահատուածին մէջ, երբ Օսմանեան Կայսրութենէն մագապուրծ փրկուած մեր հայրենակիցները ապաստան սուրիական օրինելով հո-

ղին վրայ: Այսօր մեր բարոյական պարտքն է գորակցութեան նոյն ոգիով գործել սուրիացի մեր եղբայրներուն հետ»:

Անդրադառնալով հայ-սուրիական միջպետական յարաբերութիւններուն, Սարգսեան յայտնեց, որ հումանիտար (մարդասիրական) գործակցութեան բնագաւառը երկու երկիրներու գործակցութեան մէջ բոլորովին նոր բնագաւառ մըն էր, որ մինչեւ օրս գոյութիւն չէր ունեցած: «Երկկողմանի յարաբերութիւնները Սուրիոյ Արաբական Հանրապետութեան հետ բաւական բարձր մակարդակի վրայ են, ուստի մեր գործակցութիւնը պիտի շարունակուի ի շահ մեր երկու ժողովուրդներու բարեկամութեան», ըսաւ ան:

Մարդասիրական առաքելութեան խումբի աշխատանքներուն մասին աւելի ընդարձակ տեղեկութիւններ յայտնեց խումբի ղեկավար՝ գնդապետ Արկատի Տոնոյեան: Տոնոյեան ըսաւ, որ մարդասիրական առաքելութեան աշխատանքներուն մաս կը կազմէին երկու խումբեր՝ բժիշկներ եւ սակրաւորներ (ականազերծողներ), ընդհանուր առմամբ շուրջ 80 մասնագետներ: Բժիշկները իրենց մասնագի-

տական պարտականութիւնը կը կատարեն Հալէպի շարք մը բժշկական հաստատութիւններուն մէջ, ինչպէս նաեւ ՍՕ Խաչի ընկերաբժշկական կեդրոնի դարմանատան մէջ: Ականազերծողները ներկայիս իրենց աշխատանքը կ'իրականացնեն ալ Հունեյնիա տարածաշրջանին մէջ: Բժիշկներու եւ ականազերծողներու անձնակազմին անվտանգութիւնը կ'ապահովէ ռազմական ոստիկանութենէն բաժանում մը:

Պարզաբանելով մարդասիրական առաքելութեան խումբին նպատակը Արկատի Տոնոյեան ըսաւ.

«Նախ եւ առաջ այս մէկը հայ-սուրիական բարեկամութեան մէկ դրսեւորումն է, ուր հայկական կողմը իր օժանդակութիւնը կը ցուցաբերէ Սուրիոյ՝ յետպատերազմեան վերականգնումի աշխատանքներուն, մասնաւորապէս Հալէպ նահանգին մէջ: Առաքելութիւնը կը ներառէ բժշկական ծառայութիւն: Մեր բժիշկները նախորդ չորս ամիսներու ընթացքին բժշկական օգնութիւն ցուցաբերեցին շուրջ 1000 եւ աւելի տեղացիներու, անկախ իրենց կրօնական եւ սեռային պատկանելիութենէն, իսկ սակրաւորները իրենց աշխատանքով սուրիական պետութեան կողմէ ճշդուած տարածքներուն մէջ ականազերծեցին շուրջ 33.000 քառ.քմ. տարածք»:

Մարդասիրական առաքելութեան երկրորդ խումբի ժամանումին եւ առաքելութեան մասին խօսելով Տոնոյեան նկատել տուաւ, որ 8 Յունիս 2019-ին մարդասիրական առաջին խումբը իր առաքելութիւնը աւարտեց եւ Հայաստանէն ժամանած երկրորդ խումբը ամբողջութեամբ գործի լծուած կը շարունակէ նոյն բժշկական եւ ականազերծման մասնագիտական ծառայութիւնը մատուցել Սուրիոյ Հալէպ քաղաքի բնակչութեան: Այս առիթով ան շնորհակալութիւն յայտնեց «Մարդասիրական Ականազերծման եւ Փորձագիտական Կեդրոն»-ին նախաձեռնած «Մենք Ձեզի Հետ ենք» մարդասիրական գործունեութեան կազմակերպիչներուն, որոնք մարդասիրական խումբին կողմէ Հալէպի ալ Հունեյնիա բնակավայրի սուրիացի երեխաներուն, ինչպէս նաեւ հայ մանուկներուն Նազելի Էլպաքեանի ձեռամբ նուէրներ բաշխեցին, պատերազմի հետեւանքով իրենց մանկութիւնը կորսնցուցած փոքրիկներու դէմքերուն մանկական անմեղ ժպիտը վերադարձնելով:

Գնդապետը ըսաւ, որ թէ՛ տեղացի ազգաբնակչութեան, թէ՛ տեղական իշխանութեան եւ թէ՛ հոգեւոր առաջնորդներուն կողմէ ՀՀ մարդասիրական օգնութեան խումբի գործունեութիւնը բարձրօրէն կը գնահատուի:

Պատասխանելով այն հարցումին, թէ աշխատանքի ընթացքին հայ սակրաւորները ինչպիսի՞ շփումներ ունեցան սուրիացի քաղաքացիներուն հետ եւ ի՞նչ էին անոնց տպաւորութիւնները, Արկատի Տոնոյեան ըսաւ. «Աշխատանքի ընթացքին մենք սերտ գործակցութիւն ունեցանք Սուրիոյ բնակչութեան եւ ղեկավարութեան հետ, որոնք իրենց ամենօրեայ օժանդակութեամբ նպաստաւոր պայմաններ անվտանգութեան առումով եւ մարդասիրական տեսանկիւնէն իրենց ամենօրեայ գործունեութեամբ նպաստեցին մեր սակրաւորներու հանգիստ աշխատանքին»:

Հայ համայնքին հետ գործակցութեան եւ տարուած աշխատանքներուն մասին Տոնոյեան ըսաւ. «Հայ համայնքին հետ յարաբերութիւնները բացառիկ են: Նախորդ չորս ամիսներուն ընթացքին մարդասիրական խումբի մասնագետները իրենց անմիջական մասնակցութիւնը բերին համայնքի կեանքին՝ ներկայ գտնուելով Հայ Առաքելական, Հայ Կաթողիկէ եւ Հայ Աւետարանական համայնքներուն կողմէ, ինչպէս նաեւ մշակութային, մարզական եւ բարեսիրական միութիւններուն կողմէ կազմակերպուած շարք մը մշակութային ձեռնարկներու»: Ան առանձնացուց բժշկական առումով ՍՕ Խաչի ընկերաբժշկական կեդրոնին՝ դարմանատան հետ սերտ գործակցութիւնը, որ շատ լայն արձագանգ գտաւ հայ համայնքի շրջանակներուն մէջ, հայրենի բժիշկները ամենօրեայ գործունեութեամբ աջակցութիւն ցուցաբերեցին ե՛ւ հայ համայնքին, ե՛ւ սուրիացի քաղաքացիներուն:

Հայաստան-Սուրիա յարաբերութիւններուն մէջ ի՞նչ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ այս աշխատանքը հարցումին, Արկատի Տոնոյեան առանձնացուց տարիներ ի վեր ձեւաւորուած բարեկամական յարաբերութիւնը, որ այս քայլով առաւել եւս ամրապնդուեցաւ. մարդասիրական խումբը իր առաքելութեամբ ցոյց տուաւ, թէ հայ ժողովուրդը ինչպիսի՞ արժէքներու կը դաւանի: Այդ արժէքներուն գլխաւորը խաղաղութեան նպաստելն է:

«Հայ ժողովուրդը խաղաղութիւն արտահանող ժողովուրդ է, որմէ աշխարհի շարք մը պետութիւններ կրնան օրինակ առնել, տեսնելու թէ ինչպէ՞ս կարելի է եղբայր ժողովուրդին, ներ ժամանակներու մէջ, օգտակար դառնալ ու անոր վրստահութիւնը եւ բարեկամութիւնը Հարցազրոյցը վարեց Մարինա Պողիկեան Շաբ.՝ էջ 12»

Փայլաւ Կը Դաստիարակ շնորհուր Եւ Յոյսերով Չարդարութիւն Գոյաբանս Ինտեր Կոմսակոմիտէն Փոխնախագահը

Թուրքիոյ խորհրդարանին մէջ քրտամետ ժողովուրդներու ժողովրդավարական Կուսակցութենէն հայ պատգամաւոր Կարօ Փայլան արձագանգեց Թուրքիոյ իշխող Արդարութիւն եւ Բարգաւաճում Կուսակցութեան փոխնախագահ Նուրետտին Ճանիկլիի գայթակղեցուցիչ մէկ յայտարարութեան:

Յայտնեց, որ Ճանիկլի գովերգած էր թուրք ոստիկանապետ Թօփալ Օսման աղայի իրականացուցած կոտորածները՝ քեմալական շարժումի օրերուն: Այդ շարժումուն զոհ գացած էին բազմաթիւ պոետոսի յոյներ, հայեր եւ քիւրտեր:

«Նուրետտին Ճանիկլիի կողմէ գովերգուող Թօփալ Օսմանը պարզապէս աւագակախումբի մը դեկավարն էր, որ ջարդած էր Սեւ ծովու յոյները եւ հայերը, ինչպէս նաեւ Քոչկիլիի մէջ ապրող քիւրտերը: Նաեւ, խորհրդարանը անոր դէմ մահապատիժի որոշում տուած էր Տրապիզոնի պատգամաւոր Ալի Ըիլքրու պէյը սպանելուն համար: Այս կը նշանակէ, որ իշխող կուսակցութենէն Ճանիկլի, ոճրագործը եւ աւագակը կը համարէ իր նախահայրը», ըսաւ հայ պատգամաւորը:

Յայտնեց, որ Ճանիկլի շրջան մը եղած է նաեւ Թուրքիոյ պաշտպանութեան նախարար:

ԼԵՒՈՆ ԶԱՔԻ. «ԹՈՒՐԻՔԻԱ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ ԵՒ ԱՐԵՎԵԼՔԷՆ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐՈՒ ԳԱՂԹԷՆ ՄԻԱԿ ՕԳՏՈՒՂՆԵՐՆ ԵՆ »

Սուրիական-հայաստանեան գործարար խորհուրդի նախագահ Լեւոն Չաքի Ետալեան շեշտեց, որ Սուրիայէն եւ Արեւելքէն քրիստոնեաներուն պարպումէն միակ օգտուողները թրքական վարչակազմն ու Իսրայէլն են: Ան շեշտեց, որ բոլոր անոնք, որոնք իրենց ծրագրերու յաջողութեան գրաւը դրած են քրիստոնեաները Արեւելքէն արմատախիլ ընելու ջանքերուն վրայ, երեւակայական աշխարհի մէջ կը թաւալին:

Պէյրութի մէջ «Արեւելքի քրիստոնեաները Իր Գունեղ Ներկայութեամբ» նիւթով տեղի ունեցած ձեռնարկին, որուն ներկայ էին նաեւ Մարոնի Համայնքի Պէյրութի Առաջնորդ Պուլուս Մաթար Եպիսկոպոսը եւ Լիբանանի Խորհրդարանի Փոխնախագահ Էլի Ֆրզլի, Չաքի խօսք առնելով ըսաւ. «Սուրիայէն եւ Արեւելքէն քրիստոնեաներուն գոյութիւնը չքանցելու, զիրենք գաղթի մղելու, եւ անոնց պատմութիւնը չէզոքացնելու ծրագրերն միակ օգտուողները տարածաշրջանէն ներս կարելորդ դեր ունեցող երկու պետութիւններ են: Առաջինը՝ Թուրքիան, որ ճանչուած է որպէս Սուրիոյ մէջ զինեալ գործողութիւնները հրահրող եւ Սուրիոյ ընկերութեան միասնական գոյակցութիւնը խանգարելու համար նկրտող պետութիւն, իր նորոսմանեան ծաւալապաշտութեամբ սնանող իշխանութեամբ: Երկրորդը՝ Իսրայէլը, որ կը հաւատայ, թէ հրեական պետութեան հիմնադրութեան գաղափարախօսութիւնը յաջողութեամբ կը պսակուի միայն այն ատեն, երբ տարածաշրջանը քրիստոնեաները կը դատարկուի: Տակաւին չենք խօսիր գերպետութիւններու մասին, որոնք սուրիական հարցով տարբեր օրակարգեր ունին»:

Չաքի աւելցուց. «Պէտք է խորապէս սերտել սուրիական տագնապին ծալքերը, նկատի առնելով որ Սուրիան Շամի մեծագոյն երկիրն է եւ հնագոյն քաղաքակրթութեանց բննօրանը: Դամասկոս եւ Հալէպ կը նկատուին աշխարհի հնագոյն քաղաքները: Եւ ահա, Սուրիոյ քրիստոնեայ համայնքներուն եկեղեցիները կը հրկիզուին, անոնց խորհրդանիշները կը սրբապղծուին, քաղաքացիներ կ'առեւանգուին, կը սպանուին, տակաւին հաւատադրժողական ահաբեկիչներուն կողմէ անոնք անհաւատ կը համարուին, իրենց արիւնն ու ունեցուածքն ալ՝ թալանի կ'ընթարկուին»: Չաքի յայտնեց, որ քրիստոնեաներն ու մահմետականները հաւասար իրաւունքներ կը վայելեն այս երկրին մէջ:

Լեւոն Չաքիի համաձայն, չափաւոր իսլամութիւնը քրիստոնեութեան գոյատեւման երաշխիքը կըրոնայ ըլլալ: Միջին Արեւելքի քրիստոնեաները մեծ դերակատարութիւն ունեցած է արաբական քաղաքակրթութեան զարգացման մէջ: Մահմետականներն իսկ կը վկայեն, որ քրիստոնեաները նպաստած են արաբական քաղաքակրթութեան ծագումէն իսկ առաջ: Անոնցմէ շատեր արաբական ազգայնականութեան ռահվիրաներն են: Ուստի պէտք չէ լոկ կրօնքի պիտակով արժեւորել անոնց ներկայութիւնը, յատկապէս նկատի առած, որ Միջին Արեւելքի մէջ քրիստոնեաներուն ներկայութիւնը մահմետականներուն իսկ նախընտրութիւնն է՝ միջազգային ընտանիքին իբրեւ քաղաքակիրթ երկիրներ ներկայանալու: Եկիրներ, որոնք կը յարգեն մարդկային եւ փոքրամասնութիւններու իրաւունքները:

Չաքի հարց տուաւ, թէ ո՛ր են արթուն խըղճի տեր մարդիկ՝ քրիստոնեաներուն ուղղուած սպառնալիքներուն վերջ տալու համար: Մինչեւ ե՞րբ Արեւելքի մէջ քրիստոնեաներուն իրաւունքները անտեսուած պիտի մնան ծայրայեղ հաւատադրժողականներու կողմէ: Պէտք է յստակօրէն մերժել ու դատապարտել նման սանձարձակութիւնները՝ երեւան հանելով ահաբեկչական խմբաւորումներուն եւ անոնց հովանաւորներուն իսկական նպատակը:

Ըստ Չաքիի, առողջ դատող մահմետականներն իսկ պէտք է ըմբոստանան միացեալ կեցուածք ունենան քրիստոնեաներուն հալածանքին դէմ: Ոմանք աշխատանք կը տանին Արեւելքի մէջ քրիստոնեաներուն եւ մահմետականներու պատմական յարաբերութիւնները խզելու, վնաս հասցնելով չափաւոր մահմետականներուն եւս: Հետեւաբար տագնապը միայն քրիստոնեաներուն յատուկ չէ, ան ուղղուած է յատկապէս մահմետական քաղաքակրթութեան քանդումին:

Չաքի կարելոր համարեց Արեւելքի քրիստոնեաներուն պահպանումը, որպէսզի անոնք իրենց նախնիներու հողերուն կառչած մնան: Ան երբեք առաջարկ ներկայացուց: Առաջինը՝ պաշտպանութեան դիրքէն անցնիլ մտաւոր, մշակութային եւ քաղաքական յարձակումի, որուն կողքին, արաբական, մահմետական եւ միջազգային մակարդակներով միջազգային քարոզարշաւի մը

կան քաղաքակրթութեան քանդումին:

ձեռնարկել հաւատադրժողական գաղափարախօսութեան դէմ: Երկրորդը՝ օգտուիլ Սուրիոյ սփիւռքէն՝ արեւմտեան շրջանակներու հետ հաղորդակցութիւն հաստատելու համար, իսկ երրորդը՝ ուժերը մէկտեղելով բարենորոգչական շարժում մը յառաջացնել կրօնական եւ քաղաքացիական հաստատութիւնները տարանջատելու համար:

Չաքի եզրափակելով ըսաւ. «Հակառակ քրիստոնեաներու կրած վնասներուն, անոր ուղղուած սպառնալիքներուն, թալանին, եւ հակառակ մեծաթիւ քրիստոնեաներու գաղթին, հաւատադրժողական այս շարժումը յաջողեցաւ աղաւաղել քրիստոնեային պատկերը եւ սեպ խրել փոխադարձ յարգանքի մթնոլորտին մէջ ապրող քրիստոնեաներուն ու մահմետականներուն միջեւ: Քրիստոնեաները արմատախիլ չէղան ու պիտի չըլլան Միջին Արեւելքէն»:

«Թախթալ Միճհար»

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Սուրիոյ Հայ Աւետարանական Համայնքի Կրթական Խորհուրդը 2019-2020 դպրոցական տարեշրջանի համար կարիքը ունի՝

1. Տնօրէնի
2. Տեսուչի
3. Հաշուապահի
4. Քարտուղարի
5. Ծառայողի (տնտես հայրիկ- տնտես մայրիկ)
6. Հայերէն, արաբերէն, անգլերէն եւ այլ մասնագիտութեանց ուսուցիչ /ուսուցչուհիներու

Թեկնածուները պարտին ունենալ՝

- £ Համալսարանական վկայական վաւերացուած սուրիական պետութեան կողմէ:
- £ Կրթական ձեռնհասութեան (Թաաիլ Թարպաուի) վկայագիր կամ երկու եւ աւելի տարիներու որեւէ վարժարանի մէջ դասաւանդման փորձառութիւնը հաստատող վկայագիր:
- £ Մանկավարժական փորձ:
- £ Վարչական աշխատանքներու գիտութիւն, փորձ եւ հմտութիւն:

Փափաքողները կրնան դիմել Հայ Աւետարանական Կրթական Խորհուրդի գործադարութեան գրասենեակ: Հեռաձայն՝ 4642450 - 0991 466 602

Սուրիոյ Հայ Աւետ. Համայնքի Կրթական Խորհուրդ

ՀԱՄԱԾԳՎՅԻՆԻ ԿԵԴՐՈՆԻՆ ԱՆՄՈՒԱՆԱԼԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Էմնա Ագարիկյան

Անցեալի երանաւետ օրերն էին...

Դպրոցական առօրեայ աշխատանքէս ետք, երեկոյեան մեծ խանդավառութեամբ կ'իջնէի փողոց եւ քայլերս կ'ուղղէի դէպի Սալիպէի այն թաղամասը, որուն վերջաւորութեան դէպի աջ կը գրաւէր Ազգ. Հայկազեան վարժարանի աղջկանց բաժինը, բայց ես շարունակելով ուղիղ ճամբաս կը թեքուէի դէպի ձախ՝ հասնելու Ս. Բառասնից Մանկանց եկեղեցւոյ մայր դռնին, որուն դիմացը Ազգ. Առաջնորդարանի մուտքն էր, իսկ պահակ-հայրիկը աթոռի մը վրայ նստած կը պատաս-

պահուէր ականջալուր կ'ըլլայի «Չուարթնոց» երգչախումբի հմայիչ երգեցողութեան, որ առաւել կամ նուազ չափով ունկնդիրը կը փոխադրէր դէպի երաժշտական աշխարհի հոգեթով ոլորտներ: Տիկ. Լիզեթն էր, որ մատներու մեղմ հպու-

մով դաշնամուրի ստեղնաշարին միջոցով կեանք կու տար հսկայ սրահին, իսկ տեղ գրաւող տղաքն ու աղջիկները խանդավառութեամբ

խաներ եկեղեցիին բակը մտնող տղոց եւ աղջիկներուն տուած բարեւներուն: Անոնց շարքին ես ալ զինք բարեւելէ ետք կ'անցնէի ներս՝ ուղղուելու Համազգայինի կէտրոն:

կը հետեւէին խմբավարին ցուցմունքներուն:

«Չուարթնոց»ի փորձատեղիին կից մեր վարչութեան սենեակն էր, որ տասնամեակներ ամբողջ ականա-

Յուզումը կը պատեր զիս եւ խռոված հոգիով կը լսէի բակին մէկ կողմը տեղ գրաւող սենեակին մէջ դպրապետ պրն. Վահէի ցուցմունքներով հնչող հեշտալուր շարականին ձայնը, դպիր տղաքն էին: Խանդավառած կը բարձրանայի քո-

տեքը եղած էր ուրախ եւ տխուր պահերու՝ հայրենի եւ դրացի երկիրներէ ժամանած գրողներու բարեղէյ ալիքներով, ինչպիսին էին տեր եւ տիկին Գեորգ Էմին, տեր եւ տիկին Պօղոս Սնապեան, Գրիգոր Շահինեան, Թամար Տասնապետեան...

պարսիսմբերու ղեկավարներ՝ Նորիկ Մեհրապետան, Վիլէն Գալստեան եւ տակաւին բեմադրիչներու հոյլ մը, որոնք տարիներ ամբողջ իրենց լաւագոյնը տուած են յանուն մշակոյթի զարգացման: Հապա ի՞նչ ըսել միջգաղութային կապերու ամրապնդման ծառայող

վնտի սանդուխներէն վեր՝ ականջալուր ըլլալու այս անգամ թատերական փորձի ընթացքին պատասխանատու անձին թելադրանքներուն ու նկատողութիւններուն, ղերակատարները լուռ կը հետեւէին: Նոյն

հրաւերներուն մասին, որոնց որպէս բնական հետեւանք կը սարքուէին աննախընթաց երեկոյեր՝ երգի-պարի համոյթներու, որոնք իրագործուած կ'ըլլային մասնաճիւղերու հա-

Շար. էջ 14

Նորգիւղեան Յուշեր - 3

ԿԱՂԱՆԴ, ՏԵԱՌՆՆԻԴԱՌԱԶ

Նոր Գիւղի մանուկներուն եւ պատանիներուն համար ամենահաճելի ու անհամբեր սպասուած տօնը նախ Կաղանդն էր, ապա՝ Տեառնընդառաջը եւ անշուշտ անոնց յաջորդող Չատիկը:

Դեկտեմբերին արդէն խանութները կը սկսէին լեցուիլ խաղալիքներով եւ տօնածառի զարդարանքներով: Կաղանդին երկու շաբաթ մնացած շուկայ կ'իջնէին եղեւնիի ճիւղեր, որոնք հսկայ ծառէ մը սղոցուած, որպէս տօնածառ կը վաճառուէին: Իւրաքանչիւրը կը գնահատուէր ըստ իր մեծութեան եւ գեղեցկութեան: Անոնց մեծամասնութիւնը գողցուած կ'ըլլար մերձակայ պետական դպրոցի մը պուրակէն, պահակին բացակայութեան: Յիսնական թուականներն էին, արհեստական տօնածառ ըսուածը գոյութիւն չունէր:

Ես, տակաւին նախակրթարանի աշակերտ, սորված էի այդ ծառերուն գլխաւոր «ներածողին» տունը, որուն բակը լեցուած կ'ըլլար տեսակաւոր ծառերով, մարդուն հետ սակարկելով, համեմատաբար աժան գինով կ'առնէի ծառ մը ու Կաղանդէն շաբաթ մը առաջ, քոյրերուս հետ կը սկսէինք զարդարել զայն բամբակի ծուէններով, գունաւոր երիզներով ու հատ ու կենտ խաղալիքներով, որոնք խնամքով պահած կ'ըլլայինք նախորդ Կաղանդէն: Այդ օրերուն ընդհանրացած էր նաեւ եղեւնիի ճիւղերը եգիպտացորենի խորովուած ու պայթած հատիկներով զարդարել, ծառը թէ՛ ձիւնածածկ, կամ ծաղկած նշենի կը նմանէր, թէ ալ ամենաաժան ձեւն էր:

Մեր համեստ սեղանները տօնական տեսք կը ստանային, բեռնաւորուած նարինջ-մանտարիներով, ընկոյզ-շագանակով ու քաղցրաւէնիքներով, որոնք սովորական օրերուն կը բացակայէին մեր տուններէն, իսկ տօնական օրերուն կը վերադառնային: Ես մինչեւ օրս չեմ հասկցած, թէ ծայրայեղ խնայողութեամբ ապրող ընտանիքները ինչպէ՞ս բարիքներով լեցուն տօնական սեղան կը պատրաստէին: Այսօրուան մասնագետ տնտեսագետները սորվելիք շատ բան ունին մեր խնայասեր մայրերէն:

Կաղանդի եւ Ս. Ծնունդի առիթով դպրոցական արձակուրդը վայելելով, Փետրուարին կը պատրաստուէինք Տեառնընդառաջին, որուն «Տերնտես» կ'ըսէինք: Այդ տօնին առիթով թաղային մրցումի վերածուած էին խարոյկները, թէ ո՞ր թաղը պիտի կարենայ ամենամեծ խարոյկը վառել:

Նախապատրաստական աշխատանքները կը սկսէին Կաղանդէն ետք, երբ տուններու մէջ որպէս տօնածառ օգտագործուած բնական եղեւնիները իրենց պարտականութիւնները աւարտած՝ կը նետուէին փողոց կամ տուններուն տանիքները: Իսկ փոքրերուս պարտականութիւնն էր հաւաքել այդ ծառերն ու ամբարել յարմար տեղ մը:

Մինչեւ Փետրուար 14, Տեառնընդառաջի օրը, այդ ծառերը կը չորնային եւ լաւ վառելանիւթ կը դառնային, մասնաւոր որ այրած ատեն անոնց ասեղնատերեւները չթափուէին հաճելի բոյր մը կ'արձակէին:

Տեառնընդառաջի շաբաթը թաղին արհեստաւոր մեծ տղաքը իրենց աշխատավայրերէն հեղուկ վառելանիւթ կը բերէին, մեքենայի իւր ու այրած ձեթ եւ նման բաներ: Թէեւ այդ ձեթերն ու իւղերը երբ այրէին ստիպած հոտ մը կ'արձակէին, շուրջի դրացիները կը գանգատէին, սակայն մտիկ ընող չէր ըլլար:

Անոնց կից, ամէն օր դպրոցէն արձակուելէ ետք, փոքրերուն պարտականութիւնն էր պտտիլ շրջակայ դաշտերը, պարտեզներն ու բանջարանոցները եւ գետիներէն ցախ ու չորցած ծառի ճիւղեր հաւաքել:

Տեառնընդառաջի նախորդ երեկոյեան խարոյկը կը բոցավառէր, բոցերուն լեզուները կը հասնէին կողքի տուններուն երկրորդ յարկերը ու տեսնելու էր հաւաքուած թաղեցիներուն ուրախութիւնը: Քանի որդի անգամ ըլլալով մեր թաղին խարոյկը կը շահէր առաջնութիւնը: Մինչեւ կէս գիշեր, անդադար նորոգուող կրակը վերջապէս կը սկսէր հանդարտիլ, ու ժամանակը հասած կ'ըլլար անհամբեր սպասողներուն, որոնք մտովի փափաք մը պահած, կը ցատկէին կրակին վրայէն, ապա տունները կը ցրուէին հաւաքուածները՝ կարմրած թուշերով ու ժպիտը իրենց դէմքին:

Հեռաւոր շրջաններէն եկած հետաքրքիր տեղացիներ, կը դիտէին ու իրարու կ'ըսէին՝ «Հայերը ձմեռը այրեցին»:

Յակոբ Միքայէլեան

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆՌ-150

Լալա Միսկարեան-Մինասեան

Շանթի մասին գրողներ գրեթէ միաձայն կը հաստատեն, թէ իբրեւ անհատ ու իբրեւ գրող անոր կազմաւորումին վրայ ներգործած են երեք ազդակներ, երեք միջավայրեր՝ Պոլիսը, ուր ծնած է ու կարճ շրջաններ ապրած. Կովկասը, ուր ստացած է ճեմարանական ուսումը, ապա աշխատած Թիֆլիս, Պաքու եւ Երեւանի մէջ: Երրորդ ու հիմնական ազդակն է Եւրոպան, ուր ստացած է համալսարանական ուսումը, ծանօթացած է ժամանակի իշխող գա-

ղափարախօսութեանց, փիլիսոփայական ուղղութիւններու, որոնց հիման վրայ ալ ձեւ առած է աշխարհայեացքը: Այդ երեք ազդակներու բարեխառնումը եղած էր իր հողին ու ազգին խոր կապուածութեամբ, սակայն գերմանական կանոնաւորութեամբ, ճշդապահութեամբ ու դատողականութեամբ առաջնորդող անհատը: Բնականաբար ան արեւելեան մեր խառնուածքի ու մտայնութեանց հետ միշտ չէ որ պիտի կարենար զուգընթաց քալել, բայց միշտ ձգտեցաւ բարձրացումի ու նաեւ աշխատանք թափեց շուրջիններու բարձրացումին ի խնդիր:

Շանթի մասին շատեր յուշեր գրած են, ինչպէս Սիմոն Վրացեան, Մուշեղ Իշխան, Անդրանիկ Ծառուկեան, կան նաեւ բազմաթիւ բնութագրումներ: Գրագետի մը ստեղծագործութեան ամբողջական ըմբռնումին համար կարելորդ է իր ապրած ժամանակի, միջավայրի կարեւորագոյն խնդիրներու մասին տեղեակ ըլլալը: Շատ յաճախ այդ ըմբռնումին մեծապէս կը նպաստէ նաեւ գրագետի անձնաւորութեան ծանօթութիւնը, ինչ որ կ'ունենանք յուշագրութիւններու ընդմէջէն: Շանթ այն գրողներէն է, ինչպէս կը վկայէ իր լաւագոյն մեկնաբաններէն Գր. Շահինեան, որ ամենէն աւելի իր գործերուն մէջ ներկայ էր որպէս «Ես»: Այս առումով ալ, յենելով իր աշակերտներու յուշերուն, կը փորձենք պատկերացում կազմել Շանթ-մարդու մասին:

Առաջինը լսենք իր այն աշակերտին, որ նաեւ եղաւ գրչակից ու պաշտօնակից ճեմարանին մէջ՝ Մուշեղ Իշխան: Ան երկու գիրքերու

մէջ՝ «Երեք Մեծ Յայեր» եւ «Իմ Ուսուցիչները», այլոց կարգին անդրադարձած է նաեւ Շանթին: Առաջինին մէջ է որ կը կարդանք. «Մարդեր կան, որոնց գործը կարելի չէ բաժնել իրենց անձէն: Լ. Շանթ այս խումբին կը պատկանի: Իր գլուխ գործոցը ոչ «Յին Աստուածներ»ն է, ոչ ալ «Կայսր»ը. այլ իր իսկ անձնաւորութիւնը, որ քար առ քար բարձրացած, ամբողջացած ու գեղեցկացած ստեղծում մը կը ներկայացնէր»:

Մ. Իշխան Շանթի մէկ հանգուցային միտքը արձանագրած է՝ «Աշխատեցէք մա՛րդ ըլլալ, մարդը տիեզերքի բարձրագոյն արժէքն է»: Միտք, որ տարբեր բառերով ձեւակերպած է նաեւ Յ. Թումանեան՝ «Ոչ մի պաշտօն կամ կոչում չկայ, որ հաւասար լինի եւ կարելի լինի համեմատել մարդ կոչումի հետ»: Գաղափար, որ մշտական ներկայութիւն է անոր գրականութեան մէջ: Նոյնը Շանթի պարագան է: Շանթ համոզուած էր, որ գիտակից մարդուն կեանքը պետք է ըլլայ անդրադարձաբար բարձրացումի աշխատանք: Եւ իր ամբողջ կեանքը եղած է այդ ուղղութեամբ ջանք, որմով ան հասած էր մտային խոր կարողականութեան եւ հոգեկան հաւասարակշռութեան: Ուղղամիտ, արդարադատ, իր վարքի եւ խօսքի մէջ՝ զուսպ, կըռռուած, ամեն մանրութիւններէ, ճղճիմ երեւոյթներէ խորշանք զգացող, հոգիի ազնուացումի անվերջ աշխատանքի մէջ՝ Շանթ, բնականօրէն, ժողովրդական անձնաւորութիւն չէ եղած: Ինչպէս արտայայտուած է իր ամենէն մտերիմ բարեկամը՝ Ն. Աղբալեան, «Մեր Լեւոնը կոճկուած մարդ է»: Այդ կոճկուածութիւնը, սակայն, մարդախոյսութիւն չէ եղած, քանի որ ան մարդոց ու յատկապէս երիտասարդութեան դաստիարակութեան համար ոչ մէկ ճիգ չի նայած է: Պարզապէս այդ եւրոպական կրթութեամբ անձին դրած սահմանն էր, որ մարդիկ ամեն առիթով չխուժէին իր անձնական տարածքները, ինչպէս եւ ինք չէր միջամտեր ուրիշներու անձնական կեանքի մանրութիւններուն եւ ընդհանրապէս վեր էր ամեն մանրութիւն ու ճղճիմ հարցերէ: Ներքին խոր ազատութեան տէր էր Շանթ եւ ոչ ոքի կը թոյլատրէր մտնել իր ազատութեան տարածքները: Այդ մեկուսացումը գրականագետ Գր. Շահինեան կու տայ պատկերով մը, թէ կարծես ապակե պատ կար Շանթի եւ մարդոց միջեւ: Իր, թէեւ արտաքուստ խիստ, սակայն վեհանձն եութեամբ, մտաւորականի խոր գիտելիքներով, բարձր գիտակցական կարելիութիւններով Շանթ օրինակ ծառայած ու նպաստած է շրջապատի ազնուացումին:

Բայց յատկապէս բացառիկ աշխատասեր եղած է: Եթէ ճեմարտութիւն է որ «Յանճարին կեսը աշխատասիրութիւնն է», կամ ինչպէս ուրիշներ կ'ըսեն՝ ութսուն տոկոսը աշ-

խատանքն է, ապա Շանթ իր վաստակին մեծապէս կը պարտի աշխատանքի նկատմամբ իր առասպելական պաշտամունքով: Կը յիշուի, որ ան իր աշխատասենեակը կը մտնէր ճշգրտօրէն որոշակի ժամերու եւ ինչպէս սրբարանէ: Աշխատանքային ժամերուն բացարձակապէս որեւէ մէկը չէր կրնար միջամտել, կտրել գինք իր աշխատանքէն: Շանթ այս հարցին մէջ եւս խիստ սկզբունքային էր եւ կը մերժէր ընդունիլ պատահական ժամու եկող այցելուն, նոյնիսկ բարեկամները վիրաւորելու գինով:

Մուշեղ Իշխան գայն «աշխատանքի հերոս» կը գնահատէ եւ կը յիշէ աշակերտներուն ուղղուած անոր խօսքերը՝ «Տղաքս, աշխատեցէ՛ք, անվերջ աշխատեցէ՛ք, սուրբ է աշխատանքը: Աշխատողը միայն մարդ կը դառնայ»: Կամ՝ «Աշխատանքը իմ կեանքս է, խաղս, զուար-

ճութիւնս եւ հրճուանքս. ինչպէս ուրիշներ հաճոյք կ'առնեն թղթախաղէն, ես ալ մեծ բաւականութիւն կը ստանամ գրիչիս ու թուղթերուս հետ խաղալէն»:

Այս մօտեցումը այնքան ձուլուած էր իր եութեան, որ ծերութեան, երբ այցելութեան կու գային հիւանդութենէն ապաքինում մաղթելու, ան կը կրկնէր՝ «Աշխատելու կարողութիւն մաղթեցէք, աշխատանքէ զրկուած ապրիլը անիմաստ է: Կ'ուզեմ մեռնիլ այն օրը, որ չկարենամ աշխատիլ»: Իսկ վերջին օրերուն, երբ ինք կարող չէր նստիլ գրասենյակին առջեւ, կը թելադրէր մանկավարժութեան իր երկրորդ հատորը, գայն անարտելու մեծ կամքով: «Ո՛վ կը ստիպէ, որ գերմարդկային այս ճիգը կատարես, կ'ըսէր կարեկից այցելուներու քաջալերական խօսքերուն պատասխանելով. - ո՛չ ոք, անշուշտ: Յրատարակած գործերս ալ բաւական են իմ ժողովուրդիս պարտքս վճարելու: Բայց չեմ կըրնար շնչել առանց աշխատելու: Իմ անփոխարինելի հաճոյքս, ուրախութիւնս, կեանքին զարկերակը զգալու վարժութիւնս եղած է մտածելը, կառուցանելը, գրելը»,- կը յիշէ Մուշեղ Իշխան:

Անտարակոյս, մեծերու փորձառութենէն ու իմաստութենէն օգտուիլ կամեցողին համար այս խօսքերը դաս մըն են, յատկապէս մեր օրերուն, երբ անաշխատ կամ չնչին շանքով մեծ վաստակի ու համբաւի

կը ձգտինք ու մեր ժողովուրդին առջեւ միշտ աւելի պարտատիրոջ կեցուածքով ենք, քան՝ պարտականի:

Նախքան մանկավարժ Շանթին անդրադառնալը, ծայրայեղ սկզբունքայնութեան հետեւանքով իր կրած «կորուստի» մասին զուարճալի մանրամասն յիշենք, զոր կը պատմէ Մ. Իշխան: Շանթ սակաւակեր էր ու մանաւանդ՝ կ'ուտէր զըրկելով ինքզինք բազմատեսակ համադամ կերակուրներէ, քանի որ բժիշկ մը ախտորոշած էր, թէ լեարդը հիւանդ է եւ պետք է խստիւ սննդականոնի հետեւի: Ու Շանթ քառասուն տարի «ծով կը պահէր» առատ սեղաններու առջեւ: 80-81 տարեկանին առաքելութեամբ մը կը դրկուի Ամերիկա, հոն բժշկական քննութեան կ'ենթարկուի, որմէ կը պարզուի, թէ լեարդը աւելի քան առողջ է.

«-Երեւակայեցէ՛ք, ի զուր տեղ քառասուն տարի ինքզինքը գրկէր եմ համով ուտելիքներէ, ի զուր տեղ փախուստ եմ տուեր ճոխ սեղաններէ...»

Շանթ երբ կը պատմէր այս դէպքը, ականջներուս մէջ կը հնչէին «Յին Աստուածներ»ու կոյր վանականին խօսքերը.

-Ի գո՛ւր հանեցիր աչքերդ...», կը գրէ Մ. Իշխան:

Շանթ-մանկավարժը իւրայատուկ երեւոյթ եղած է մեր իրականութեան մէջ: Ինչպէս որ բանաստեղծ կը ծնին եւ ոչ թէ կը դառնան, մանկավարժութեան ասպարէզը եւս կ'ենթարկէ համապատասխան յատկանիշներու առկայութիւն անձին մէջ, ով յանձն կ'առնէ այդ դժուարին, պատասխանատու եւ շնորհակալ աշխատանքը: Անտարակոյս մեծ է գիտելիքին՝ մանկավարժական ուսմունքին ու տարիքային հոգեբանութեան ծանօթութեան դերը, բայց միայն գիտելիքը բաւարար չէ, կայ նաեւ գործը սիրելու, պատասխանատուութիւնը գիտակցելու եւ ստանձնելու յանձնառութիւնը: Շանթ մանկավարժ եղած է հոգեբանական ու մանկավարժական գիտելիքներու իր մեծ կարելիութիւններով, բնածին տուեալներով ու մանաւանդ՝ իր կարեւոր առաքելութեան բարձր գիտակցութեամբ: Վստահաբար հեղինակին համոզումը կ'արտայայտէր իր հերոսներէն մին, ըսելով. «Մեր հաւաքականութեան մէջ վեհ գաղափարի մը ծառայելը ուսուցչական ասպարէզ ընտրելն է»: Դպրոցը անոր համար եղած է ինչպէս եկեղեցի ու դասապահը՝ պատարագելու արարողութեան պէս՝ սրբազան: Ըսուածին հաստատումը կը գտնենք դարձեալ Մ. Իշխանին քովը. «Սկզբունքը յարգած ըլլալու Շանթեան կարծր կեցուածքէն տխուր յիշատակ մըն ալ ունիմ: ...խօսելով դասաւանդման հիմնական սկզբունքներու մասին, Շանթ կը շեշտէ, թէ երբ գանգը իրնչէ ու դասը սկսի, դասարանը եկեղեցիի պէս սրբավայրի մը կը վերածուի, որուն արարողութիւնը, այսինքն՝ դասաւանդումը որեւէ պատճառով պետք չէ ընդմիջուի:

Պատարագիչ քահանան միթէ կրնա՞յ ընդհատել պատարագը: Ոչ մէկ պատճառ, որքան ալ կարելորդ **Շաք.՝ էջ 14**

ՅԻՇԵԼՈՎ ՏԱՐԱԲԱՆՏ ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐԸ

Լեւոն Շամոյեան

ՈՒՆՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ ՔԱՐԶԱՐՈՏ ՈՒ ԴԵՐԲՈՒԿ ՃԱՄԲԱ- ՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Ըսինք, որ Կ. Պոլսոյ Պատրիարքութիւնը «փշոտ» աթոռ մըն է: Եւ Մեսրոպ պատրիարքը, իր երանաշնորհ նախորդներուն նման, ինք եւս կը զգար այդ «փուշ»երուն առթած նեղացուցիչ կծու մը իր մարմինին վրայ...:

Ոմանք կրնան հարց տալ, թէ Թուրքիոյ պետական շրջանակները 1998-ի պատրիարքական ընտրութեան ընթացքին ինչպիսի՞ արժեւորումներ կ'ընէին թեկնածու հոգեւորականներուն մասին: Թեկնածու Մեսրոպ եպիսկոպոսի նկատմամբ վերապահութիւն կա՞ր վերին շրջանակներու մօտ, թե՞ ան, իբրեւ Թուրքիոյ քաղաքացի, ընդունելի անուն մըն էր առհասարակ:

Այս մանրամասնութիւնները չենք գիտեր: Գիտենք սակայն, որ 1998-ի փոթորկալից ընտրարշաւէն ետք՝ երբ 42 տարեկան Մեսրոպ սրբազան քուէներու ջախջախիչ մեծամասնութեամբ պարտութեան մատնեց իր երեք մրցակիցը (Շահան արք. Սվաճեանը) ու գահ բարձրացաւ, ո՞չ մէկ ճիգ խնայեց՝ փարատելու համար պաշտօնական, կիսապաշտօնական, մամլոյ ու ժողովրդային որոշ շրջանակներու կողմէ իր անձին նկատմամբ սնուցուած կասկածներն ու վերապահումները:

Նորընտիր պատրիարքը, որ վարչական ու յարաբերական մարզերու մէջ իսկական դիւանագետ մըն էր եւ ճկուն ու վարպետ խօսակից մը, քանիցս Անգարա երթալով՝ Թուրքիոյ քրիստոնէայ մեծագոյն համայնքի հովուապետի իր հանգամանքով տեսակցութիւններ ունեցաւ ամենաբարձր մակարդակի վրայ: Այցելեց հանրապետութեան նախագահին, օրուան վարչապետին, խորհրդարանի նախագահին, կրօնից տեսուչին, նախարարներու, տարբեր կուսակցութիւններու ղեկավարներու, Նոյնիսկ՝ սպայակոյտի նախագահին: Ամենուրեք, իր անձին նկատմամբ փորձեց ստեղծել դրական տպաւորութիւններ:

Բայց... աթոռը շարունակեց «փշոտ» մնալ:

Տանք երկու օրինակ. -

Մեսրոպ պատրիարք շատ մեծ կարեւորութիւն կու տար ուխտագնացութիւններու: Յաճախ, բազմատասնեակ հայ ուխտաւորներու ընկերակցութեամբ կ'այցելէր Թուրքիոյ հին քրիստոնէական սրբավայրերը՝ Եգեականի ափերէն մինչեւ Անտիոք, մինչեւ երբեմնի հայադրոշմ բնակավայրերը ու աշխարհագրական գօտիներ: Շատ կը սիրէր նաեւ Երուսաղէմ այցելել: Եւ իր շուրջիններուն, մանաւանդ եկեղեցւոյ մեծ ու փոքր սպասարաններուն, կը թելադրէր անպայման Երուսաղէմ ուխտի երթալ գեթ անգամ մը, որովհետեւ «այդ սուրբ քաղաքը այցելել յետոյ է, որ կարելի կ'ըլլայ զգալ կամ անդրադառնալ, թէ ինչպիսի՞ օրհնութիւն

ստացուած է ուխտագնացութեան շնորհիւ» (իր խօսքերն են):

2001-ին ալ ծրագրած ու իրականացուցած էր շարք մը յոբելեանական ուխտագնացութիւններ դէպի գաւառ, քրիստոնէութեան Յայաստանի մէջ ընդունման 1700-ամեակին առիթով: Այս ուխտագնացութիւններէն մէկն ալ՝ դէպի Կեսարիա երթն էր: Կեսարիոյ մէջ դեռ ունէինք Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի անունը

Կեսարիոյ հայոց Ս.Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին

կրող եկեղեցի մը (գաւառի մէջ՝ Պատրիարքարանի ձեռքը մնացած հազուագիւտ աղօթատեղիներէն մին), որ այս առթիւ փառաւորապէս նորոգուած էր, իր ոսկեբանական խորաններով՝ բացառիկ տեսք մը զգեցած էր:

Շուրջ 700 ուխտաւորներ Կեսարիա կը հասնէին 25 Մարտ 2001-ին: Պատրիարք սրբազանը անձամբ կը պատարագէր բարեգարդեալ եկեղեցիին մէջ, իր կողքին ունենալով եկեղեցականներու պատկառելի շքախումբ մը: Բացառիկ ու անմոռանալի օր մը կը դառնար այդ այցը: Բայց... բայց... պատարագիչ սրբազանը հազիւ եկեղեցիէն դուրս ելած՝ դարանակալ սպասող թուրք լրագրողներ ընդվզեցուցիչ հարցումներու տարափ մը կը տեղացնէին իր գլխուն: Եւ որովհետեւ ճիշդ այդ օրերուն Ֆրանսա պաշտօնապէս ճանչցած էր Յայկ. Տեղասպանութիւնը, լրագրող մը կը համարձակէր սա՛ հարցումը ուղղել հայոց պատրիարքին.

-Արդեօք հայերը՝ դուք, ցեղասպանութեան ճանչցուած ըլլալու ուրախութիւնն է որ կը տօնակատարեիք՝ մինչեւ Կեսարիա գալով...:

Ինչ պատասխան տար այս տիմար հարցումին, խեղճ պատրիարքը:

Ուրիշ ուխտագնացութիւն մը, 2003-ի աշնան, Պատրիարքարանի կողմէ ծրագրուած էր դէպի Վան ու շրջակայքը, Ս. Գրիգոր Լարեկացիի հազարամեակին առիթով:

Մեսրոպ պատրիարքը, գլխաւորելու համար ուխտաւորները, 2 Յուլիտեմբեր 2003-ի կանուխ առաւօտուն կը հասնէր Պոլսոյ օդակայանի պատուոյ սրահը, թռիչք առնելու համար դէպի Վան: Բայց... բայց... Թուրք Օդային Սպասարկութեան պատասխանատուները կը յայտնէին թէ ՕՐԱՆԱԿԻՆ ՄԵՉ ՏԵՂ ԶԿԱՐ ԶԱ-

ՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐԸՆ ԶԱՍԱՐ:

Ինչպէ՞ս կրնար պատահիլ նման բան, երբ երթուղարձի տոմսակը երկու շաբաթ առաջուց ապահովուէր էր, իսկ թռիչքէն օր մը առաջ ալ՝ պաշտօնական նամակ մը յղուած էր օդակայանի վարչութեան, հաստատելու համար ճամբորդութիւնը:

Պատրիարք Յայրը կը բողոքէր, կ'ըսէր թէ գանգատ պիտի յայտնէ պատկան մարմիններուն: Սակայն օդակայանի վարիչները, ուս թօթուելով, կը պատասխանէին սառնասրտութեամբ.

-Կրնաք գանգատիլ ո՛ր որ կ'ուզէք: Մեզի որեւէ տեղեկութիւն տրուած չէ, թէ պիտի ճամբորդէք...:

յաստանի քաղաքներուն ու գիւղերուն մէջ...:

Երեւոյթը, այնուամենայնիւ, անսախընթաց չէր: Շնորհք պատրիարքն ալ նմանօրինակ այցելութիւններ կամ ուխտագնացութիւններ կատարէր էր 80-ական թուականներուն (թերեւս քաղաքական անելի անսպաստ պայմաններու մէջ), դէպի այդ նոյն վայրերը, թեւ անելի զգուշաւոր ու գրեթէ աննշմար կերպով, հեռու՝ հետաքրքիր աչքերէ ու բամբասող լեզուներէ...: Մինչդեռ Մեսրոպ պատրիարքին այցելութիւնները կը կատարուէին թուրք տեսողական ու գրաւոր մամուլի շահաքրքիր հայեացքին տակ, յաճախ նաեւ՝ իշխանութեանց կողմէ տրամադրուած թիկնազօրներու շուքին ներքեւ...: Ասիկա, ինքնաբերաբար, դուր կը բանար անշուշտ որոշ անպատեհութիւններու, մանաւանդ որ գիտենք, թէ Աթաթիւրքի երկրին մէջ, վերնախաւէն մինչեւ ժողովրդային շրջանակներ, ամէն ոք մի՛շտ ալ ծայրայեղօրէն զգայուն եղած է «հայկական» նիւթերու նկատմամբ, հաշտ աչքով չէ՛ դիտած ամէն ինչ որ «հայկական» է...:

Սակայն Մեսրոպ պատրիարք այն անձը չէր, որ կրնար դիւրաւ ընկրկիլ արգելքներու կամ խոչընդոտներու առջեւ:

Եթէ որոշէր էր Վան երթալ, ուրեմն՝ պէ՛տք է երթար ճակատաբաց, նոյնիսկ՝ հիւրընկալուելով տեղւոյն կուսակալին կողմէ, այսինքն՝ պետութեան ամենաբարձր ներկայացուցիչէն:

Ու գնաց:

Օդանաւի այդ անբախտ ու զգայացունց պատահարէն ընդամենը երեք շաբաթ ետք (24 Յոկտեմբեր 2003)՝ հայոց պատրիարքը շուրջ երեք տասնեակ ուխտաւորներու գլուխն անցած թռիչք առաւ դէպի Վան, «Վասպուրական մեր աշխարհ»...:

Ամենէն առաջ այցելեց Աթաւար կղզին ու հոն կառուցուած Ս. Խաչ հնադարեան եկեղեցին: Յետոյ գնաց Նարեկ գիւղը, Գր. Նարեկացիի ծննդավայրը, որ հիմա կը կոչուէր Եմիշլիք: Ափսոսանքով տեսաւ, որ Նարեկայ պատմական վանքին հետքերն իսկ չէին մնացեր...: Շարունակեց իր ուղեւորութիւնը դէպի Վանայ լիճի միւս կողմի՝ Կուուց Անապատը, որ տեղացիներու կողմէ կը կոչուէր *Չարփա-Նաք Ատապը*, եւ ուր դեռ կանգուն էր հայկական հին եկեղեցի մը: Զմոռցաւ Վարագայ վանքն ալ, հրիմեան Յայրիկի երբեմնի պաշտօնատեղին, որուն մնացորդները դեռ կը դիմադրէին տասնամեակներու անբուխին: Ու վերջապէս, իր ուխտագնացութիւնը եզրափակեց Տոսպ քաղաքի անբակներուն մէջ շրջելով, Վանայ բերդին ստորոտը:

Այս հետաքրքրական եռօրեայ ուխտագնացութեան ամենէն անակնկալ դէպքն ալ հետեւեալը եղաւ... Պատրիարք Յօր բարի գալուստ մաղթելու եկան... հակահայ միութեան մը վարիչները: Այո՛, մի՛ գարմանաք, Մեսրոպ պատրիարքին այցի եկան «**Յայ հրոսախումբերու (չէթէ) կատարած ջարդերէն վնասեալներու միութիւն**»ի վարիչ-

ՀԱՆԴԻՍԱԲՈՐ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝ ՆՈՒԻՐՈՒՄԾ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Ա. ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ 101-ԱՄԵԱԿԻՆ

Հովանավորությամբ եւ ներկայությամբ Սուրիոյ Հայ Աւետարանական Համայնքի Պետ Վերապատուելի Յարութիւն Սելիմեանի, Կիրակի, 2 Յունիս 2019-ին, առաւօտեան ժամը 10:00-ին, Հայ Աւետարանական Բեթել Եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան կերտման 101-ամեակին նուիրուած հանդիսաւոր պաշտամունք: Հայ ժողովուրդին գոյութեան խորհրդանիշը հանդիսացող 28 Մա-

յիս 1918-ի անկախութեան նուիրուած պաշտամունքին ներկայ էին ՀՀԴ Բիւրոյի ներկայացուցիչ Յակոբ Տեր Խաչատուրեան եւ անոր ընկերակցող պատուիրակութիւնը, ՀՀ Հայկախի Գլխաւոր Հիւպատոս Արմեն Սարգսեան, ՀՀ մարդասիրական խումբի ներկայացուցիչ գեղարուեստական Արկայտի Տոնյեան, հալէպահայ կազմակերպութիւններու եւ միութիւններու ներկայացուցիչներ, Հայկախի Հայ Աւետարանական Համայնքի մարմիններ, համայնքապատկան վարժարաններու կրթական մշակներ ու հոծ բազմութիւն մը:

Ներկաները դիմաւորուեցան ՀՄՄ-ի փողերախումբին հնչեցուցած ազգային եւ հայրենասիրական երգերով:

Հանդիսաւոր պաշտամունքը սկսաւ Յովիկ Գերպապեանի կողմէ: Ապա շարունակուեցաւ երգով, Աստուածաշունչէն փոխադարձ ընթեր-

ցանութեամբ եւ փառաբանութեան աղօթքներով:

ՀՀԴ Բիւրոյի ներկայացուցիչ Յակոբ Տեր Խաչատուրեան այս պանծալի տօնին յիշատակման առիթով խօսք առաւ ու կարեւոր համարեց միասնականութեան խորհուրդը: «Հայ Աւետարանական Համայնքն ու մնացեալ յարանուանութիւնները իրենց գործակցութեամբ անսացին կազմակերպութեան միասնական աշխատանքի կոչին:

Սուրիոյ Հայ Աւետարանական

Համայնքը մեր ազգային արժեքներուն ջատագովը հանդիսացած եւ համահայկական մեր կեանքին մէջ իր ինքնուրոյն տեղը ունեցած է», ըսաւ ՀՀԴ Բ. -ի ներկայացուցիչը:

Ան բարձրօրէն գնահատեց Համայնքապետ Վերապատուելիին համահայկական տարողութեամբ իրականացուցած ազգային գործունեութիւնը:

Այնուհետեւ ան թուեց համահայկական մարտահրաւերները՝ Հայաստանէն Արցախ, Ջաւախք եւ Սփիւռք:

Ձեռնարկին գեղարուեստական բաժինին մասնակցեցան «Արմիս» երաժշտանոցի աշակերտները՝ նուագելով գանազան կտորներ:

Օրուան պատգամն ու խորհուրդը ուղղեց Համայնքապետ Վե-

րապատուելի Յարութիւն Սելիմեան, դիտել տալով, որ Հայաստանի Ա. Հանրապետութեան հիմնադրութիւնը սովորական երեւոյթ մը չէր, որովհետեւ Հայաստանի անկախացումը յաջողած էր Հայոց Յեղասպանութեան արհաւիրքին եւ համաշխարհային տագնապալից պայմաններուն, հետեւաբար Հայաստանի Ա. Հանրապետութեան 101-ամեակը մեր ժողովուրդին համար պետք է դառնայ յարգանքի ու երախտագիտութեան արտայայտութիւն այն բոլոր հայորդիներուն նկատմամբ, որոնք գրիչով, խօսքով, գործով, ծառայութեամբ եւ արիւնով

անկախութիւն կերտեցին:

Համայնքապետ Վերապատուելին անեցնելով ըսաւ, որ Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումով հայերը ո՛չ միայն վերապրեցան, այլեւ քաղաքական ու հոգեբանական ուստում մը կատարեցին՝ ամրագրելով մեր պետականութեան գոյութիւնը:

«Պետականութեան վերականգնումը սոսկ հռչակագիր ու օտարին կողմէ մեզի մատուցուած պարգէւ մը չէր, այլ ցեղասպանութեան ելթարկուած ժողովուրդի վերապրումն էր, որ իր մէջ ո՛չ միայն ուժ գտաւ տեր կանգնելու իր սեփական ճակատագիրին ու երկրին, այլեւ վճռորոշ ճակատամարտերով ջախջախեց ցեղասպան թշնամին: Իբրեւ հայ ազգի գաւակներ պարտաւոր ենք միշտ յիշել մեր մեծերը, որոնք մեր պատմութեան ճակատագրական այդ ժամանակաշրջանին մասնակից եղան հայրենիքի պաշտպանութեան:

Պետականութեան վերականգնումը միիչ ու ոգեւորիչ ուժ դարձաւ համայն հայութեան համար, ինչպէս նաեւ մեր ժողովուրդի նուիրական ու վեհ ձգտումներուն հիմնասիւն՝ կառուցելու համար ժողովրդավարական, իրաւական ու ընկերային պետութիւն, ազատ ու արդար հասարակական կեանք»:

Համայնքապետը եզրափակելով ըսաւ, որ 28 Մայիսով վերածնուեցանք համախումբ ազգութեան: Հայաստանի Հանրապետութեան հաստատումով դարձանք միջազգայնօրէն ճանաչուած, պետականութեան տեր ժողովուրդ: Ուստի պետք է տեր կանգնինք մեր 101-ամեայ պետութեան խոստումին, որպէսզի ի կատար ածենք Ազատ, Անկախ եւ

Միացեալ Հայաստանի կտակը: Պաշտամունքին գեղարուեստական բաժինը շարունակուեցաւ Հայ Աւետարանական Բեթել Եկեղեցւոյ Միացեալ երգչախումբին, ինչպէս նաեւ Հայ Աւետարանական եկեղեցիներու կիրակնօրեայ ղրպորոցներու աշակերտներուն երգեցողութեամբ, պարբերաբար մեկնաբանուեցան հոյլ մը հայրենասիրական երգեր՝ «Պիտի Գնանք», «Երեւան-Երեւոնի», «Գետաշէն» եւ

ղուած էր հայրենի դրօշն ու զինանշանը: Այնտեղ, Վերապատուելի Համայնքապետը ներկաներուն անունով վերանորոգեց մեր ուխտը՝ հաւատարիմ մնալու մեր հայրենիքին ու ամեն ջանք ի գործ դնելու յանուն հայրենիքի բարգաւաճումին եւ վերելքին, որպէսզի հասնինք մեր գերագոյն տեսլականին՝ Ազատ, Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանի կերտումին:

Թղթակից

ՀՈԳԵՆԱՆՊՍՏԵԱՆ...

Սկիզբ՝ էջ 1

որ նահատակներուն հոգիները կը հանգստանան, երբ անոնցմէ մեզի մնացած կտակը իրականացման ընթացքի մէջ կ'ըլլայ: Տեր Մաշտոց մարդիկը նմանցուց ծուկերու եւ ըսաւ. «Ձուկեր կան, որոնք ծովուն խորքը կը լողան անձայն, մութին մէջ: Ձուկեր կան, որոնք հոսանքին հետ կը քալեն: Ձուկեր ալ կան, որոնք միշտ հոսանքին դէմ կը քալեն, ինչ-

«Սարդարապատ»: Միացեալ երգչախումբի գեղ. ղեկավարութիւնը եւ դաշնամուրի ընկերակցութիւնը վըստահուած էր խմբավար Գայիանէ Սիմոնեան-Տերեանի: Հուսկ Մարինէ Մարգարեան մեներգեց «Իմ Անի»:

Ապա խօսք առաւ ՀՀ Հայկախի Գլխաւոր Հիւպատոս Արմեն Սարգսեան: Ան շնորհաւորեց հայ ժողովուրդը այս ուրախ տօնին առիթով, ապա յայտնեց, որ 28 Մայիսը ցեղասպանուած, հայրենազրկուած, ունեզրկուած եւ խոշտանգուած ժողովուրդի մը հերոսապատումն է: «Հայ ժողովուրդը մայիսեան հրաշափառ յաղթանակներուն համար որբէ նախադրեալ չուներ, ո՛չ տընտեսական, ո՛չ ռազմաքաղաքական եւ ո՛չ ալ աշխարհաքաղաքական: Հայ ժողովուրդը հաւատաց իր առաքելութեան ու բազմակից գործութեան: Մեր պատերազմներն ու գոյամարտերը տակաւին չեն ավարտած: Մենք ունինք բազմազան մարտահրաւերներ: Ուստի մայիսեան յաղթանակներու ոգիով գօտեպնդուած հարկ է յիշել, որ Հայաստանի Հանրապետութիւնն ու մեր պետականութիւնը, անոնց բարգաւաճումը ամեն ինչէ վեր են»:

Հանդիսաւոր պաշտամունքը իր ավարտին հասաւ Վերապատուելի Համայնքապետին առաքելական օրհնութեամբ:

Յետ պաշտամունքին ՀՄՄ-ի փողերախումբին հնչեցուցած հայրենասիրական երգերու ընկերակցութեամբ ներկաները ուղղուեցան Բեթել Եկեղեցւոյ բակը, ուր գետե-

պէս՝ իշխանաճուկը: Վերջինին կեանքը կարճ կ'ըլլայ: Մեր նահատակներուն ալ կեանքը կարճ կ'ըլլայ, որովհետեւ անոնք եւս կը պայքարին հոսանքին դէմ՝ յանուն իրենց ազգային նպատակներու իրականացման»:

Յիշեցք, որ նոյն օրը տեղի ունեցաւ նաեւ հալէպահայ նահատակներ՝ Միսաք Պօշկեպետեանի, Յարութ Պալապանեանի, Սահակ Նալպանտեանի, Գասպար Շաթոյեանի, Մովսէս Մովսէսեանի եւ Կրեժ Ճապաղչուրեանի հոգեհանգստեան արարողութիւնը:

ՈՌՈՒՔԵՆ ՊԱՐՍՈՒՄԵՆԻ ՄԱՀՈՒՄՆ ԲԱՌԱՍՈՒՄԻՆ ԱՌԻԹՈՎ ՑՄՆՈՒՄՆ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՍՈՒՐԻՈՑ ՀՐԶ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄԾ ԴԱՄԱՆԱԿՄՆ

Յուշիկ Ղազարեան

Աշխարհիս երեսին կան մարդիկ, որոնց հետ մեր ծանօթութիւնը կրնայ կարճատեւ եղած ըլլալ, կրնանք նոյնիսկ գիրեմք անձամբ ճանչցած չըլլալ, սակայն անոնց ազդեցութիւնը կ'երկարի մեր առօրեային մէջ եւ կամայ-ակամայ կը հասնի մեզի:

Տակաւին Յալեպի բարգաւաճ օրերուն էր, երբ իբրեւ օրուան Յամագ-գայինի թատերականի նորեկ անդամներ, պզտիկ խմբակով մը ուղղուեցանք դեպի Աուճէթ Զայիալի թաղամաս, յատուկ առաքելութեամբ: Պետք էր հանդիպում ունենալ Ռուբէն Պարսումեանի հետ, անկէ խնդրելու արխիւային նիւթեր եւ լրացուցիչ տեղեկութիւններ՝ մեր արխիւները ամբողջացնելու համար:

«Ո՞վ է Ռուբէն Պարսումեան», հարցուցած էինք: Պատասխանը շատ պարզ ու կտրուկ էր՝ Չաւարեան Թատերական Միաւորի հիմնադիրը:

Պարտականութեան գիտակցութենէն աւելի հետաքրքրութիւնն էր մեզ առաջ մղողը, եւ մենք մեզ գտանք հնաոճ իրերու այն հրաշալի խանութին մէջ, որ կարծէք հեքիաթներու էջերէն դուրս եկած ըլլար, իսկ անոր տերը՝ հանգուցեալ Ռուբէն Պարսումեան, կարծէք հեքիաթային քարայրին մուտքին նստած իմաստուն ծերունին էր, որ մեզ դիմաւորեց ամենայն ջերմութեամբ:

Ժամեր տեւած մեր հանդիպումը կարճ վայրկեանի մը պէս անցաւ: Ընթացքին, մենք՝ թատրոնի նորեկներս, ափիբերան մտիկ կ'ընէինք երկար տարիներու փորձառութիւն ապրած համագայնական իմաստունին խօսքերը: Երբեմն զուարճախօսութեամբ, երբեմն լրջութեամբ, այդ մէկ հանդիպումին ընթացքին այնքան տեղեկութիւն հաւաքեցինք, որ անարտին մեզմէ իւրաքանչիւրը նոր հարստութիւններով ծանրաբեռնուած դուրս եկաւ կախարդական քարայրէն:

Մեզի համար առաւել հետաքրքրականը այն էր, որ Ռուբէն Պարսումեան յանդգնութիւն ունեցած էր նոյնիսկ Յալեպի մէջ անձնակա՛ն թատերախումբ հիմնելու, յաճախանք մը, որ մեզմէ իւրաքանչիւրը ունեցած է, առանց ունենալու նաեւ բաւարար քաջութիւնը այդ քայլին դիմելու:

Աւելի քան քսան թատերգութիւն բեմադրած, կրկնապատիկին մասնակցած ու միայն Աստուած գիտէ գանազան միութիւններու քանի-քանի գաւեշտ բեմադրած Պարսումեան, այնքան մանրամասն կը յիշէր ու մեզի կը պատմէր իւրաքանչիւր ներկայացումի հանգամանքները, ընթացքին դիմագրաւած դժուարութիւններն ու գաւեշտալի դէպքերը, որ կ'ընէր դեռ երեկ էին այդ բոլորը:

«Սուրիահայ Թատրոնը 1900-էն մինչեւ Մեր Օրերը» ուսումնասիրութեան հեղինակը, հին ու նոր իւրաքանչիւր ներկայացումէ տեղեկ էր, անոր ներկայ եղած անդամներուն չափ ու թերեւս բան մըն ալ աւելի:

Պարոնեանի ու Մուլիերի սիրահարը հանգամանօրէն ուսումնասիրած էր նաեւ Պարոնեանի «Պաղտասար Աղբարը» գլուխ գործողը՝ «Պաղտասար Աղբարի Դիմակին Տակ» խորագրով:

Յետաքրքրութեամբ տեղեկացանք, որ 1930-ին ծնած եւ 15 տարեկանին բեմ բարձրացած Ռուբէն Պարսումեան, ոչ միայն թատրոնի, այլ ընդհանրապէս հայ մշակոյթի ջերմեռանդ ծառաներէն էր: Թատրոնի արխիւներուն կողքին, ծայրայեղ խնամքով պահած էր նաեւ հայ մամուլի հազուագիւտ օրինակներ, գանազան արհեստներու, յատկապէս ձուլագործութեան մէջ հայ արհեստաւորներու մասին տեղեկութիւններ, այլ խօսքով՝ ամէն այն, ինչ որ կրնայ հետաքրքրել հայ մշակոյթի մասին պրպտումներ կատարողը: Անտիպ կը մնայ տակաւին անոր «Սուրիահայ 12 Մետաղագործ Արհեստներու Պատմութիւն» ուսումնասիրութիւնը: Առաւել եւս հեղինակած է բազմաթիւ յուշարձաններ՝ Յալեպէն մինչեւ Պուէնտո Այրէս եւ արժանացած սուրիական ու միջազգային ցուցահանդէսներու մրցանակներու, ինչպէս նաեւ եղած է «Չաւարեան» գրադարանի օգնական գրապահ եւ գրադարանի վարիչ: Այլ խօսքով՝ ապրած է հարուստ կեանք մը, որմէ ամենքս օրինակ քաղելու ենք:

Յազիւ մէկ շաբաթ առաջ էր, երբ անգամ մը եւս անցայ Աուճէթ Զայիալի թաղամասէն: Պատերազմի չար ոգին անցած է հոնկէ եւ քանդած ամէն բան: Աւերակ մըն է նաեւ հնաոճ իրերու կախարդական խանութը, իսկ անոր տերը, այլեւս չկայ...

Յուսահատի՞լ, բնա՛ւ... Երեկոյեան, երբ կ'իջնէի «Չաւարեան» մշակութային կեդրոնի աստիճաններէն ու վարէն կը լսէի արդէն թատերգութեան փորձի սկսած ընկերներու ձայնը, կատարելապէս բաւարարուած էի: Կարելի է շէնքերը քանդել, իրերը թալանել, մարդիկ ալ բնական ու անբնական պայմաններով

ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ՕՐ

Պարգեւ Աւագեան

Մէկէ աւելի փորձ, տատամսում ու վախ՝ գնահատել կարենալու ուսուցիչ մը, որուն պաշտօնակիցը ըլլալու բախտաւորութիւնը ունեցած եմ Ազգ. Զարէն Եփփէ Ճեմարանի սուրբ յարկին տակ:

Ուսուցիչ՝ Այս հրաշալի բառին արձանագրումով զգացումներդ կարծէք մրցակցութեան մէջ կը մտնեն՝ արտայայտելու անբացատրելին:

Երախտագիտութիւնը ուսուցիչին հանդէպ մեր տածած սիրոյն եւ յարգանքին լաւագոյն արտայայտութիւնն է:

Ուսուցիչը ազնիւ, գուրգուրոտ եւ բխրուն սրտով օժտուած անձն է, որուն դիմաց կը խոնարհին բոլոր հսկաները:

Վստահելի ու բանիմաց սերունդ ունենալու համար պետք է պատրաստել գիտութեամբ եւ կայուն նկարագիրով զինուած երիտասարդը: Այս առաքելութեան մէջ հսկայ է դպրոցին դերը, իսկ աշխատանքի առիժի բաժինը վստահուած է ուսուցիչներուն:

Այս իմաստով պրն. Սարգիս Խուրշուտեան իր պարզունակ արտաքինով, խոնարհ նկարագիրով կրցած էր սիրաշահիլ աշակերտներու մեծամասնութեան համակրանքը, հակառակ իր սուր ու երբեմն ալ վիրաւորական յանդիմանութիւններուն:

Անցան օրեր, թաւալեցան տարիներ: Աշակերտ էի, դարձայ պաշտօնակից:

Պրն. Խուրշուտեան մեծ էր աչքիս՝ դարձաւ հսկայ: Աշխոյժ ու բծախնդիր էր, իւրաքանչիւր աշակերտի յաջողութիւնը նոր աւիւն կը ներշնչէր իրեն:

Բարեբախտաբար կացութիւնը կարելի է բաւական մխիթարական գտնել այսօր եւս: Մեր ուսուցիչներով մեր ճակատը բարձր կը պահենք, կը հպարտանանք անոնց բարոյական ըմբռնումներով եւ աշխատանքով:

Սակայն պատրանքներով չօրորուինք: Գաղտնիք չէ, որ օրէ-օր կը մթագնի անհաւանական ուսուցիչին տիպարը: Մեր մխիթարական վիճակը կարելի չէ խարիսխ համարել, յարաբերական է ամէն բան:

Եկէք այս առիթով յայտարարենք, որ մեր ազգային բարեմասնութիւններով հպարտանալու իրաւունքին ե՛ւ հրճուանքին մէջ յաճախ կը մոռնանք մեր թերութիւններուն մասին խօսիլ, կամ ամօթխածութեան մը տենդով կը խուսափինք զանոնց հրապարակել:

Սակայն թաքնուած վերքերը կը յառաջացնեն փտախտը: Այս իմաստով խորիմաստ էին պրն. Խուրշուտեանի անկաշկանդ ելոյթները: «Տնտեսական ճգնաժամ ապրող ուսուցիչը չի կրնար իր լաւագոյնն ու առաւելագոյնը զլանալ», կ'ըսէր ան:

Ուսուցչական ասպարեզը զինք կլանած էր: Թէեւ ուներ սխալներ ու բացթողումներ, սակայն իր առաւելութիւնները գերիշխող կը մնային: Տատամսեցայ, բայց եւ այնպէս յիշատակին մօտեցայ խորապէս յուզուած: Վստահ եմ, որ ձեր հոգիին մէջ եւս պիտի թրթռայ անոր շունչը, եւ դուք Վարուժանի խօսքերով պիտի ըսէք. «Մեծ պիտի ըլլամ, յաւերժական պիտի ըլլամ, մինչ ամէն ոք ազգին սիրով լոկ արբշիռ, ազգին ոգիով հաղորդուած, պիտի վառի, բորբոքի որ Թորգոմայ տունն զգայ, թէ իր օճախը մարած՝ այսօր հրաբուխ է դարձեր»:

3 Յունիս 2019-ը Խուրշուտեանի մահուան օրը չէր: Ես պիտի կոչեմ զայն իր յաղթանակին օրը:

կը մահանան, բայց ոգին, թատրոնի, մշակոյթի՝ ոգին անմահ կը մնայ: Ռուբէն Պարսումեանի իսկական ժառանգութիւնը հո՛ն է, «Չաւարեան» կեդրոնէն ներս, իւրաքանչիւր թատերական ներկայացումի մէջ:

Թատերական Միաւորի այսօրուան երիտասարդ մեր անդամները, կրնայ ըլլալ որ անձամբ ճանչցած չըլլան զինք, սակայն անոր ձգած ժառանգութեան բծախնդիր պահապանները պիտի ըլլան, անկասկած...:

Այս տխուր առիթով, Յամագգայինի Սուրիոյ Շրջ. Վարչութիւնը, Թատերական Միաւորի Վարչութիւնն ու ամբողջ ընտանիքը սրտագին ցաւակցութիւններ կը յայտնեն հանգուցեալին տիկնոջ, գաւակներուն ու հարազատներուն, խոստանալով, որ տեր պիտի կանգնին անոր ժառանգութեան: Խուսկ եւ մոմ շիրմիդ, մեր միաւորի հիմնադիր, Ռուբէն Պարսումեան:

ՄՏԱՄԱՐԶԱՆԲ

ԽԱՉԲԱՌ (ՄԽ 298)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1								■				
2		■				■	■				■	
3					■					■		
4								■				
5	■		■			■						
6								■				
7				■				■				
8		■	■	■			■					
9				■						■		■
10	■						■					
11										■	■	
12		■				■						

- Հորիզոնական**
- Քաջալերանք: Համացանցային հայկական ռատիո:
  - Հակառակ՝ մինչև յատակ: Հակառակ՝ գրական ստեղծագործություն:
  - Վերջ, վախճան: Խորհրդանշային պատկեր: Տարածքի միաւոր:
  - Յատուկ կահաւորումով մարզուելիք տեղ: Հիմա:
  - Անձնական դերանուն: Հակառակ՝ տարի: Խառնատառ՝ դաշտ:
  - Այրող: Ծայր:
  - Քաջ: Միայն: Պոչ:
  - Բաղաձայն տառեր:
  - Հող վերցնելու երկրագործական գործիք: Ռումբի տեսակներ:
  - 306: Տառի մը անունը: Հակառակ՝ ժամանում: Տառի մը անունը:
  - Շրջագայություն:
  - Հակառակ՝ լեռ: Այր մարդու սեռին պատկանող:

- Ուղղահայեաց**
- Խռովություն: Թունաւոր սել օձ: Որովիտետ:
  - Չուարթ: Տառի մը անունը:
  - Թատերական ներկայացումի դադար: Չօրաւոր:
  - Պրպտող: Ցուցական դերանուն:
  - ՔԷՆ: Հակառակ՝ իգական օտար անուն: Հակառակ՝ Աստուածաշունչին մէջ Աբրահամի կինը:
  - Տարածքի միաւոր: Կարմրափայլ իմաստը ունեցող արական անուն:
  - Հասարակ ժողովուրդին պատկանող: Լեզուով մը՝ այո:
  - Դալար: Արցախեան ազատամարտիկ, հրամանատար Աշոտ Ղուկասի ծածկանունը:
  - Գրական ստեղծագործություն: Հակառակ՝ մթնոլորտ:
  - Հակառակ՝ յոգնակերտ մասնիկ: Արժեքաւոր սպիտակ մետաղ: 4060:
  - Աշխատելու նպատակով տեղէ տեղ գացող անձ:
  - Ծաղկագիր:

ԱՐԱԳ...

Սկիզբ՝ էջ 4

Սուրիական պատերազմի հետեւանքները այսօր կը զգացուին համահայկական քարտեզին վրայ ներքին կարգով ժողովրդագրական տեղաշարժի թեթեւ շարժունակութիւն արձանագրելով: Աշխուժութեան արձանագրումը արդիւնք է սուրիահայ միջավայրի իւրայատուկ գաղափարականութեան: Այս արագ վերակազմակերպումը ցուցանիչ է, տուեալ է, որ հայ կեանքին աշխուժութիւն ներարկող հանգամանքը պիտի շարունակէ պահել սուրիահայութիւնը:

«ՆԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԷ...»

Սկիզբ՝ էջ 5

ամրագրել: Տօնային եզրափակելով յայտնեց, որ այս գործակցութիւնը շարունակական պիտի ըլլայ, իսկ մարդասիրական խումբը իր գործունեւեամբ եւ օժանդակութեամբ իր ներդրումը պիտի բերէ մասնաւորապէս Սուրիոյ յետպատերազմեան վերականգնումի շրջանին: «Գալիք օրերուն պատմութեան դասագիրքերուն մէջ անպայման բաժին մը կը յատկացուի ՀՀ Մարդասիրական Առաքելութեան խումբին մատուցած ծառայութեան», ըսաւ ան:

Պատրաստեց Մարինա Զիւրոշեան-Պօղիկեան

ՍՈՒՏՈՔՈՒ (ՄՍ 297)

Տեղաւորէ՛ (1-9) թուանշանները (9x9) քառակուսիներուն մէջ այնպէս, որ իւրաքանչիւր հորիզոնական եւ ուղղահայեաց տողի մէջ, ինչպէս նաեւ (3x3) տուփիկի մէջ մէկ անգամ արձանագրուին:

							6	3
		1			3		9	2
	9				2			
		6		4		3	2	
8			3		6			1
	2	5		9			7	
		2	5				4	
1	8		4			2		
7	5							6

ՊԱՅՈՒԱԾ ԲԱՌ (ՄՊ 68)

Համօ Սահեանի բանաստեղծութիւնները շնչելով գտէ՛ք պահուած բառը:

Պահուած բառը 13 տառերէ կը բաղկանայ եւ կը ներկայացնէ Սահեանի բանաստեղծութիւններէն մէկը:

ծ	հ	ա	յ	ա	ս	տ	ա	ն	հ
պ	ն	է	ր	է	խ	ա	յ	ի	ա
ն	է	ն	ա	ր	ա	ք	ս	բ	յ
յ	ա	ս	դ	դ	ո	գ	ն	ա	ո
ա	ս	յ	ն	ա	ա	ո	ւ	ր	ց
ս	ի	պ	ի	ա	վ	լ	թ	տ	լ
է	լ	է	ա	ր	ւ	ա	ա	ի	է
լ	ա	ա	ն	պ	է	է	յ	ր	զ
ի	տ	հ	է	տ	ը	ա	ր	ր	ո
ս	ա	ն	ո	ւ	ն	դ	ն	է	ւ

«Երեւան», «Հայոց Լեզու», «Հայաստան Ասելիս», «Ծննդավայր», «Անունդ Տալիս», «Արաքս», «Երեխայի Պէս», «Պապը», «Նայիրեան Դալար Բարտի»

ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

ԽԱՉԲԱՌ (ՄԽ 297)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	խ	ա	ն	■	բ	ա	լ	■	ն	ի	ր	հ
2	օ	ր	ա	պ	ա	հ	ի	կ	■	ս	ր	ո
3	ս	տ	■	ա	զ	■	■	լ	ի	ա	■	դ
4	ք	ա	ր	տ	է	զ	■	ի	■	հ	■	ո
5	ի	կ	■	մ	■	■	■	մ	ր	ա	■	ւ
6	■	ա	դ	ա	■	է	ւ	ա	■	կ	ր	է
7	ճ	ր	ա	զ	ա	լ	ո	յ	ց	■	ո	ր
8	ա	զ	■	ի	մ	■	լ	■	■	ի	ս	կ
9	տ	■	■	ր	ա	խ	■	դ	2	■	■	ի
10	ր	ա	կ	■	ր	■	ս	■	ա	բ	ա	ն
11	ա	ր	է	ն	ա	կ	ի	ց	■	է	լ	ք
12	կ	ա	ր	օ	ս	ա	ս	ո	ւ	ն	ի	■

ԻՆՉ ԿՐՍԵՆ ԱՍՏՂԵՐԸ

ԽՈՅ
Յաճախ ձեր բարեկամներուն աջակցությունը կ'ակնկալեք: Ձեր ուժերուն վստահեցեք, որպեսզի յուսահաբ չըլլաք, միտևոյն ատեն գորակաք:

ՑՈՒԼ
Դրական շրջան մըն է ձեզի համար: Ձեր յաջողությունը մեծ արձագանգ պիտի ձգե՛ք ձեր շրջապատին մէջ: Ձեր օրը պիտի սկսիք բարձր տրամադրութեամբ:

ԵՐԿՈՒՐԵԱԿ
Լաւատես եղէք ձեր կեանքին մէջ եւ նոր ծրագիրներ մշակեցէք ձեր գործին մէջ:

ԽԵՑՁԵՏԻՆ
Ձեր աշխատանքը յաջողութեամբ պիտի պսակուի: Պիտի ստանաք պատասխաններ՝ ձեզ յուզող բազմաթիւ հարցերու: Հոգնակ ձեռք պիտի ձգէք յառաջիկայ օրերուն:

ԱՌԻԾ
Աշխատանքային յաջողութիւն մը պիտի ունենաք՝ հակառակ բազմաթիւ դժուարութիւններու: Ձեր ընտանեկան հարցերը վերջնականապէս պիտի լուծուին, անհոգ մնացէք:

ԿՈՅԱ
Մենակեաց մի ըլլաք, ընկերային եղէք ու յաճախակի շփումներ ունեցէք ձեր միջավայրին հետ:

ԿԵՒՈՔ
Վիճաբանութիւններէ խուսափելու համար գրոյցներէ հեռու մի՛ պահէք դուք ձեզ: Դժուար կացութիւններէ դուրս կրնաք գալ գրուցելով այլոց հետ:

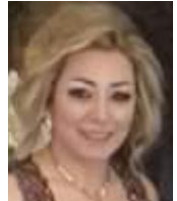
ԿԱՐԻՃ
Ձեր աշխատանքները կը ծրագրէք ու անոնց շնորհիւ ալ հետեւողական ջանքերով կը յառաջանաք: Ընկերային հաճելի մթնոլորտի մէջ ժամանակ պիտի անցընէք:

ԱՐԵՂՆԱՒՈՐ
Բախտաբեր շաբաթ մը ձեզի կը սպասէ, ձեռնարկեցէք նոր աշխատանքի: Հաճելի անակնկալ մը պիտի ունենան: Նիւթական շահ մը պիտի յաջողիք ապահովել:

ԱՅԾԵՂՁԻՐ
Ձեր աշխատանքին մէջ փոփոխութիւններ տեղի պիտի ունենան: Ինքնավստահ եղէք ու ձեր սկզբունքներուն վրայ հաստատ մնացէք:

ՋՐԴՈՍ
Հանդիպում մը պիտի ունենաք ձեր սիրելիին հետ ու պիտի ճշդէք ճակատագրական հարցեր: Նախանձոտ մտերիմներէ պիտի նեղանաք:

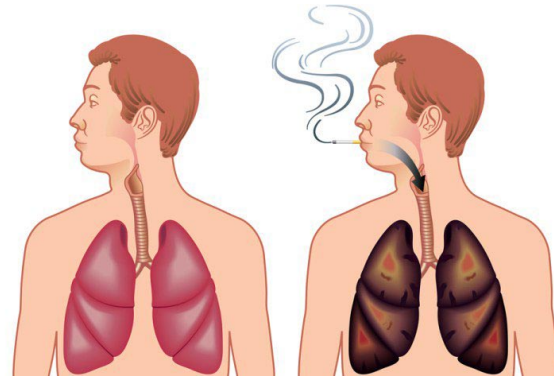
ՁՈՒԿ
Պիտի հանդիպիք երկար ատեն ի վեր բացակայած բարեկամ մը հետ: Ձեր տրամադրութիւնը պիտի բարելաուի: Ծամբորդութիւն մը պիտի կատարէք եւ պիտի ծանօթանաք նոր անձնաւորութիւններու:

Սոնա Տէր Պողոսեան-Տարաքճեան

ԹՈՔԵՐԸ ԻՆՉՊԷՍ ՄԱՔՐԵԼ ՆԻՔՈՒՅԻՆԵՆ

Ծխելը որբէ օգուտ չունի ձեր առողջութեան: Ան կը վնասէ յատկապէս ձեր թոքերը: Գիտութիւնը պարզած է, որ կան այնպիսի սննդամթերքներ, որոնք կը նպաստեն թոքերու մաքրումին:

Սելենիոմ հանքանիւթը, օրինակ, որ յայտնաբերուած է հողին մէջ, եւ բնականաբար կրնայ գտնուիլ նաեւ ջուրին եւ սնունդի որոշ տեսակներու մէջ, շատ օգտակար է, քանի որ ան կը պարունակէ հալածիտանթին, որոնք կը պաշտպանեն բջիջները: Մարդոց անհրաժեշտ է շատ քիչ քանակով սելենիոմ, որ կարելի է սպառել սնունդի միջոցով: Սելենիոմը կը գտնուի հետեւեալ սննդամթերքներուն մէջ.

Ա) Սխտոր

Սխտորը բուժիչ յատկութիւն ունի: Գիտնականներ կը թելադրեն բարձրացնել սխտորի սպառման քանակը, յատկապէս ծխելու վարժութիւն ունեցող մարդոց պարագային:

Բարձր ճնշում ունեցողներու պարագային օրական 2-3 պճեղ սխտորի գործածութիւնը մեծապէս կ'օգնէ ճնշումի բարելաման: Հոմ սխտորի գործածութիւնը աւելի ազդու է, քան տարբեր միջոցներով գործածուած սխտորը:

Սխտորը նաեւ կ'օգնէ շաքարախտէ, բարձր ճարպաիւղ եւ ընդհանրապէս սրտի հիւանդութիւններէ տառապողներուն:

Բ) Կոճապղպեղ

Կոճապղպեղը մանրէներուն դեմ պայքարելու յատկութիւն ունի, ուստի ան կը վերականգնէ թոքերուն աշխատանքը: Կոճապղպեղը կը պարունակէ նաեւ տարրեր, որոնք կ'օգնեն արեան գերճնշումի նուազեցման եւ արեան շրջանառութեան բարելաման. կոճապղպեղը կ'օգնէ նաեւ յօդերու բորբոքումէն յառաջացած գլխացաւերու բուժման:

Գ) Կրիֆոն

Թէեւ կրիֆոնին թթու-լեղի համը շատերու քիմքին համար անհաճոյ է, բայց եւ այնպէս այս պտուղը սննդական մեծ արժէք ունի: Կրիֆոնը հարուստ է հակաքաղցկեղային յատկութիւններով, քանի որ ան կը բարելաւէ բջիջներուն աշխատանքը: Կրիֆոնը կը նպաստէ մարմնին մէջ վատորակ ուռուցքի բջիջներու զարգացման կանխարգիւման: Հետեւաբար, թելադրելի է անոր յաճախակի սպառումը, յատկապէս ծխախոտ օգտագործողներուն եւ բոլոր անոնց պարագային, որոնք ժառանգաբար թոքերու քաղցկեղի յառաջացման հաւանականութիւնը ունին իրենց մարմնին մէջ:

Կրիֆոն ուստի կամ անոր հիւթը խմելէ պէտք է զգուշանան բոլոր անոնք, որոնք միզային բորբոքումներ կամ մեզը զսպելու դժուարութիւն ունին: Այս անձերը պէտք է դիմեն իրենց բժիշկին խորհուրդին:

ԱՐԵՒԱԾԱՂԻԿԻ ՁԵՌՈՎ ԱՂՅԱՆ

Արեւածաղիկի ձեւով աղցանը իւրայատուկ եւ գեղեցիկ տեսքով աղանդեր մըն է:

Բաղադրութիւն

- 4 հաւկիթ
- 1 սոխ
- 500 կրամ հաւու ապխտացած միս
- 200 կրամ սունկ
- 1 գաւաթ սեւ ձիթապտուղ
- 200 կրամ կրիւլեր պանիր
- 6 ճաշի դգալ մայրնեգ
- Մէլ տուփ տապկուած գետնախնձորի թերթիկներ (չիփս)

Պատրաստութիւն

- Հաւու ապխտացած միսը խորանարդածեւ կտորտել:
- Սունկը եւ սոխը ձեթի մէջ դարձնել քանի մը վայրկեան, մինչեւ որ ոսկեգոյն ըլլան:
- Հաւկիթները խաշել:
- Բաղադրութիւնը շարել ապակեայ կիսախորունկ պնակի մը մէջ՝ շերտ առ շերտ:
- Առաջին շերտը հաւն է. վրան կը կը տարածենք մայրնեգը:
- Երկրորդ շերտը սոթէ եղած սունկն ու սոխն են:
- Անշատել խաշուած հաւկիթներուն դեղնուցն ու ճերմկուցը:
- Յաջորդ շերտը հաւկիթի ճերմկուցն է. վրան դարձեալ մայրնեգ տարածել:
- Հաւկիթին դեղնուցն ու պանիրը քերել, խառնել եւ լեցնել աղցանին վրայ, քրեմի յատուկ կաղապարով քառակուսիներու բաժնելով աղցանին մակերեսը:
- Աղցանին արեւածաղիկի ձեւ տալու համար իւրաքանչիւր քառակուսիի մէջ տեղադրել սեւ ձիթապտուղի հատիկ մը, իսկ կողմերը շարել չիփսերը՝ որպէս արեւածաղիկի տերեւներ:
- Բարի ախորժակ:

ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼԵՒՈՆ...

Սկիզբ՝ էջ 8

ու կենսական ըլլայ, պետք չէ արգելք հանդիսանալ դասաւանդութեան կանոնաւոր ընթացքին: Արդար եւ իրաւ», - կը գրէ Իշխան ու կը շարունակէ պատմել, թէ ինչպէս օր մը դպրոցի տեսուչին կարեւոր ապահովագրուած նամակ եկած էր: Արաք նամակաբերը կը պնդէր, որ անպայման «միտիորը» պետք է ստանձնէր պահարանը եւ ստորագրէր: Ինչ արաք պաշտօնէտանին կը յայտնէ, որ տեսուչը, այսինքն՝ Շանթ, դասի է ու կարելի չէ ընդհատել: Կը խնդրէ իրեն տալ նամակը, սակայն մարդը ոչ միայն չի համաձայնիր, այլ չ'ըմբռնէր, թէ ինչ է անպատեհութիւնը երկու վայրկեանով դասը ընդհատուելուն: Ի վերջոյ խորհելով, որ նամակը կրնայ կարեւոր ըլլալ, Իշխան, որ արդէն ճեմարանին ուսուցիչ էր, կը գրաւէ դասարանին դուռը: Երկրորդ գարկին միայն Շանթ բարկացած կը բանայ ու թոյլ չտալով որ ան խօսքը աւարտէ, «շառաչածայն փակեց դուռը»: Մ. Իշխանին վիճակը դուրս պատկերացուցէր, իսկ արաքին կը մնար ետ տանիլ նամակը, ըսելով՝ «Եայպիշո՛ւմ»...

Այս դէպքին մասին կարդալու միջոցին ու այժմ ալ կը խորհիմ, թէ արդեօք դասաւանդութեանս երկար տարիներուն քանի՞ - քանի՞ անգամ հարկ գագցեր եմ դուռերը, եթէ ոչ շառաչածայն, սակայն գոնէ նկատելի դժգոհութեամբ գոցել մարդոց երեսին... քա՛ւ լիցի, Շանթին հետ համեմատուիլ չէ նպատակաւ...

Երբեմն կը լսենք տարբեր դըպրոցներու մէջ պաշտօնէութեան կամ վարչական անձերու հակամանկավարժական կարգ մը մօտեցումներու, մանրուք հարցերու մակարդակին իջնելու, բամբասանքի մթնոլորտ ձեւաւորուելուն նպաստող կեցուածքներու, կողմակցութեան եւ այլ սխալներու մասին: Այդ միջոցներուն է որ ամէն անգամ կը լսենք անցեալի մեր մեծ մանկավարժներու բազմիցս յայտնած պատգամները, թէ ուսուցիչը վեհանձն, շիտակ, ազնիւ նկարագիրի ու պահուածքի օրինակ պետք է ըլլայ աշակերտներուն համար:

(շար.4)

ՅԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ...

Սկիզբ՝ էջ 7

մագործակցութեամբ: Գլխաւոր սրահէն ներս, Կիրակի կեսօրներուն, շաբաթական հերթականութեամբ, Տիկնաց Յանձնախումբին կողմէ պատրաստուած սեղաններուն շուրջ բոլորուած ընտանիքները, ճաշելով մէկտեղ գեղարուեստական յայտագիրի մը ներկայացման կը միացնեն իրենց ծափողջոյնները. միւս կողմէն սրահին հայրիկը՝ պրն. Գրիգորը, խոհանոցի դռնէն գլուխը դուրս հանելով չէր գիտեր, թէ որո՞ն հասներ. պատանի տղաք եւ աղջիկներ միշտ

բան մը ունէին պահանջելու, իսկ հայրիկը սիրով կ'ընդառաջէր:

Աւելցնենք տակաւին «Տոմարի Օր»-երու կազմակերպումը, ինչ որ ամիսներու լարուած ճիգ եւ աշխատանք կ'ենթադրէր:

Սրտի անխառն գոհունակութեամբ յիշենք նաեւ Համագաղայի Յայագիտական Հիմնարկի աւելի քան երկու տասնեակ տարիներու բժախնդիր աշխատանքը, որուն շնորհիւ շրջանաւարտներու պատկառելի թիւ մը այսօր կը պաշտօնավարէ հայկական գանազան վարժարաններու եւ հաստատութիւններու մէջ, Հայլէպ թէ այլուր:

Խոհանոցին կից գտնուող սրահը «Ա. Կորքի» կերպարուեստի ուսումնարանն էր, ուր տղաք եւ աղջիկներ նկարակալներու առջեւ ընտած արուեստի գործերու կը ձեռնարկէին վկայեալ ուսուցիչներու անմիջական հսկողութեամբ:

Յիշեալ կեդրոնը աւելի քան 20 տարիներու անցեալ ունէր, իսկ աշակերտները բազմաթիւ առիթներով իրենց աշխատանքները ներկայացուցած էին ցուցահանդէսներով:

Հետագային, «Չուարթնոց»-ի փորձերուն յատկացուած սրահը փորձավայր ըլլալէ դադարելով եղաւ Ազգ. Կեդրոնական Գրադարան, տեղ տալով տասնեակ հարիւրաւոր կրօնական, իմաստասիրական, գրական եւ այլ բնոյթի գիրքերու: Կը պատահէր որ յաճախ ինքզինքիս հարց տայի, թէ արդե՞օք մտքիս հարստացման համար ինչպիսի՞ գիրքերէ կրնայի օգտուիլ հոն: Ծաթթուան մէջ նշանակուած երեկուներուն գրադարանը բաց էր. ընթերցողներ եւ ուսումնասիրներ օրական դրութեամբ կը ներկայանային իրենց նախասիրած գիրքը ապահովելու համար:

Այսպէ՛ս էր տասնեակներ ամբողջ Համագաղայի կեդրոնը իր զարթօնքի օրերուն:

ՅԻՇՆԼՈՎ...

Սկիզբ՝ էջ 9

ները: Անոնք եկան պնդելու ու կըրկնելու այն տեսակետը, թէ 1915-ին ցեղասպանութիւն չէր կատարուած: Ըսին, թէ հայերը կ'աղաւաղէն ամբողջ պատմութիւնը: Ըսին, թէ Ա. Աշխարհամարտին շա՛տ աւելի մեծ թիւով մահմետականներ սպանուած էին, քան հայեր:

Մետրոպ պատրիարք համբերութեամբ լսելէ ետք զանոնք, տուաւ շատ իմաստալից պատասխաններ ու նուրբ ոճով հակազդեց իր այցելուներուն պնդումներուն: Կատարեց հաւասարակշռեալ դիտարկումներ ու երկխօսութեան հրաւիրեց իր դիմացիները: Ան խօսեցաւ սա՛պէս (կը քաղէմ «Մարմարա»-էն, յապաւումներով):

Մէջտեղը խոր վերք մը կայ: Ատիկա դարմանելու միակ կերպը իրարու հետ խօսիլն է: Կարելի չէ նոր պատմութիւն գրել: Եթէ Օսմանեան կայսրութեան հպատակ անձերը

ապստամբած են, ա տ ի կ ա առանց պատճառի չէ՛ եղած: Միայն հայերն էին ինքնավարութիւն պահանջողները: Հապա ի՛նչ ըսել մահմետական ժողովուրդներու մասին, եգիպտացիներու, արաբներու, պալէստինեան ժողովուրդներու մասին, որոնք նմանապէս ապստամբեցան կայսրութեան դէմ: Իսկ այս կողմերը՝ ո՛չ միայն կառավարութիւնը ծանր հարկեր կը գանձէր ժողովուրդէն, այլ նաեւ քիւրտ ցեղապետներ յաճախ կը հարստահարէին հայ խեղճ շինականները: Երանի՛ թէ այսօր համալսարաններու մէջ պատմութեան հետազոտութեամբ զբաղողները կարողանային կարդալ այդ օրերու արաբատառ թղթերն ու հայերէն մամուլը: Պատմական վիճաբանութեան եւ քննարկումի առողջ ու գիտական մեթոտներէն խուսափելով՝ կարելի չէ տեղ հասնիլ: Ուրիշ էլք չկայ: Թուրք եւ հայ ժողովուրդները, Թուրքիան եւ Հայաստանը՝ Աստուծոյ կողմէ իբրեւ հարեւաններ դրուած են միեւնոյն տարածաշրջանին մէջ:

Պատրիարք սրբազանին այցելուները համոզիչ գտա՞ն վերի խօսքերը: Կասկածելի է:

Եւ արդէն, երեք օր ետք, ազգայնապաշտ «ԵՆԻ չաղ» թերթին մէջ կը հրատարակուէր այս այցելութեան վերաբերեալ պատկերագրող լրատուութիւն մը, ուր դիտել կը տրուէր, թէ «Հայ հրոսախումբերու կատարած շարդերէն վնասեալներու միութիւն»-ի վարիչները տեսակցեր էին հայոց պատրիարքին հետ ու զգուշացուցեր էին զայն՝ որ. «Վանի մէջ քաղաքական խառնակչութիւն չընէ»...

***

Ի դէպ, Մետրոպ պատրիարք ամէն տեղ ու ամէն առիթով դեմ-յանդիման կը մնար Հայկ. Տեղասպանութեան մասին տեղացի լրագրողներու հարցումներուն կամ հարցադրումներուն: Այդ լրագրողները, յաճախ՝ նենգ ու չարամիտ, կ'ուզէին հայոց պատրիարքը նեղ կացութեան մատնել, փորձել անոր բերնէն կորզել բառեր, նախադասութիւններ կամ մտածումներ, որոնք աւելի ուշ կրնային զլխու ցաւ պատճառել իրեն...:

Սակայն Մետրոպ պատրիարք, այլապէս ալ հմուտ ըլլալով թրքերէն լեզուին, կը յաջողէր հաւասարակշռեալ պատասխաններով հաւատարիմ մնալ պատմական ճշմարտութեան՝ այնքան, որքան կրնար արտօսել իրեն թրքահայոց հովուապետի իր պատասխանատու ու փափուկ պաշտօնը: Այլ խօսքով, ան թէ՛ գայլը կուշտ կը պահէր, թէ՛ ոչխարը՝ ողջ-առողջ...

Աւելորդ չէ յիշեցնել, որ 2005-ի ամանորեան իր գրաւոր պատգամին մէջ՝ Մետրոպ պատրիարք, ի միջի այլոց, անդրադարձեր էր Մեծ Եղեռնի 90-ամեակին: Այդ ուշագրաւ պատգամը, որ օրին հրատարակուեցաւ պոլսահայ մամուլին մէջ (տե՛ս «Մարմարա», 31 Դեկտ. 2004), Եղեռնը բնութագրող իր տողերով՝ «առաջին» մըն էր թրքահայ պատրիարքի մը կողմէ ստորագրեալ, Թուրքիոյ Հանրապետութեան արդի պատմութեան մէջ: Պատրիարք սրբազանը կը նշէր.

Օսմանեան կայսրութեան իթթիհատ եւ Թերաքքի կուսակցութեան կառավարութիւնը, Ա. Համաշխարհային Պատերազմի պայմաններուն ներքեւ, պետական անվտանգութեան վարկածներով մտահոգուած, կայսրութեան հայազգի հայրենակիցները քստրի ենթարկեց դէպի Սուրիոյ անապատը: Տրուած ըլլալով որ ապահովութեան անհրաժեշտ միջոցառումներ չկային, հարիւր հազարաւոր հայազգի հայրենակիցներ՝ կա՛մ իրենց բնակավայրերու մերձակայ տեղերը, կա՛մ դէպի անապատ քստրի ճանապարհին, իսկ ուրիշներ՝ ուղղակի անապատի դաժան պայմաններուն մէջ, ոմանք ալ պատեհապաշտներու տմարդի յարձակումներուն հետեւանքով՝ զոհուելով կլեքեցին իրենց մահկանացուն: Օսմանեան կայսրութեան հայազգի հպատակներուն համեմատաբար քիչ մասը միայն փրկուեցաւ ողջացումէ: Պատճառաբանութիւնը ինչ որ ալ եղած ըլլայ, սոյն անընդունելի ու անխիղճ Մեծ Եղեռնը պատմութեան անցաւ իբրեւ քսաներորդ դարու սկիզբը պատահած մարդկային ողբերգութիւն:

(Շարունակելի- 7)

«ԳԱՆՁԱՍԱՐ»
ՊԱՇՏՈՆԱԹԵՐԹԻ ԱՆՁՆԱԿԱԶՄ

Խմբագիր՝ Չարմիկ Զիլմբոյեան-Պօղիկեան
Սրբագրիչներ՝ Չեփիւռ Պապիկեան-Աւագեան
Յուշիկ Ղազարեան

Ձեւաւորող՝ Յովսէփ Զալոյլեան
Գրաշար՝ Անի Թովմալեան-Սարուխան
Արաբերէն լուրերու թարգմանիչ՝ Մարէն Պապեան
Կայքէջի պատասխանատու՝ Զրիստ Խրոյեան
Լուրերու պատասխանատու՝ Լուսին Ապաճեան-Զիլմբոյեան
Հաշուապահ՝ Սեւակ Կիւլվանեսեան

- Ծանուցողներէն եւ աշխատակիցներէն կը խնդրուի ծանուցումներն ու յօդուածները խմբագրատուն ուղարկել ամէնէն ուշը Երկուշաբթի օրերը:
- Նախընտրելի է յօդուածներն ու թղթակցութիւնները ուղարկել գրաշարուած:
- Խմբագրատուն ուղարկուած նիւթերը, հրատարակուին կամ ոչ, չեն վերադարձուիր:
- Խմբագրութեան վերապահուած է ստացուած յօդուածներու հրատարակելու կամ չհրատարակելու որոշումը:
- Ձեր ծանուցումներն ու յայտարարութիւնները կարելի է հրապարակել «Գանձասար»-ի տպագիր տարբերակին եւ կայքէջին միջոցով:

Ռաֆֆի Միլախեան

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

«ՀԱՅՓՈՍ»-Ը ՀՐԱՊԱՐԱԿԵՑ ՀԵՆՐԻԿ ՄԻԽՔԱՐԵԱՆԻ ԴԻՄԱՆԿԱՐՈՎ ԴՐՈՇՄԱԹՈՐԹ

4 Յունիսին «Հայփոստ»-ը հրապարակեց դրոշմաթուղթ մը, նուիրուած՝ Հայաստանի հաւաքականի անուանի խաղող Հենրիկ Միխթարեանի:

450 հայաստանեան դրամ արժով դրոշմաթուղթը տպագրուած է Զաւատայի «Lowe Martin Group» տպագրատան մէջ 40.000 տպաքանակով: Դրոշմաթուղթին ձեւաւորումը կատարած է «Հայփոստ»-ի գլխաւոր գծագրիչ Վահագն Մկրտչեան: Դրոշմաթուղթին վրայ պատկերուած է հայ անուանի ֆութպոլիստ, Հայաստանի ֆութպոլի ազգային հաւաքականի աւագ խաղող Հենրիկ Միխթարեանը՝ Հայաստանի հաւաքականի մարզական շապիկով: Միխթարեանի դիմանկարը նկարուած է համակարգչային ձեւաւորումով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՔԱՆԿԱՆԸ ՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՍԱՆԵՑ ԼԻՆՏԵՆՇԵԱՆ

Ֆութպոլի 2020-ի Եւրոպայի առաջնութեան ընտրական մրցաշարի երրորդ փուլի մրցումներու շրջագիծին մէջ, Հայաստանի հաւաքականը, Արմեն Կիլպուրաթեանի գլխաւորութեամբ, Երեւանի Վազգէն Սարգսեանի «Հանրապետական» դաշտին մէջ 3-0 արդիւնքով պարտութեան մատնեց Լիխտենշտեյնի հաւաքականը: Հանդիպումի երկրորդ վայրկեանին, Վարազդատ Յարոյեանի փոխանցած գնդակը ստանալով, Գեորգ Դազարեան կոլերու բացումը կատարեց:

18-րդ վայրկեանին Լիքսեմպուրկի «Փրոկրես Նիտըրկորն»-ի յարձակողական խաղող Ալեքսանտր Կարապետեան նշանակեց Հայաստանի երկրորդ կոլը: Խաղին երկրորդ կէսը աւելի հանգիստ ընթացաւ: Երկու խումբերը վտանգաւոր պահեր ապրեցան: Դարպասապահ Արամ Հայրապետեանի երկու սխալները ճակատագրական կրնային ըլլալ Հայաստանի կագմին համար, սակայն առաջին իսկ առիթին Տարօն Ոսկանեան գնդակը հեռացուց դարպասի գիծէն:

Յաւելեալ ժամանակաշրջանին, Էտկար Բաբայեան, օգոտելով պաշտպաններու սխալէն, խլեց գնդակը, եւ կրցաւ փոխանցում կատարել Բարսեղեանին, որ իր կարգին հաշիւը բարձրացուց 3-0-ի:

ԱՐՈՆԵԱՆ ՅԱՂԹԵՑ ԱՏՐՊԵՅՃԱՆՑԻ ՄՐՑԱԿԻՑԻՆ

Ճատրակի աշխարհի ամենէն հեղինակաւոր մրցաշարքերէն մէկը համարուող Նորվեկիոյ միջազգային մրցաշարքի երրորդ փուլի մրցումներուն, Հայաստանի ճատրակի առաջատար ԼԵՆՈՆ Արոնեան յաղթանակ մը արձանագրեց ատորպայէյճանցի մրցակից Շահրիար Մամետեարովի դէմ:

Յարդ Արոնեան ապահովեց 4 կէտ եւ երրորդ տեղը գրաւեց:

Աշխարհի լաւագոյն ճատրակի 10 վարպետներուն մասնակցութեամբ տեղի ունեցող մրցաշարքը պիտի շարունակուի մինչեւ 15 Յունիս:

Յարդ առաջատարն է աշխարհի ախոյեան Մակնուս Զարուսէն:

Չորրորդ փուլին, Արոնեան պիտի մրցի ֆրանսացի վարպետ Մաքսիմ Վաշիէ-Լակրաի դէմ:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ ԴԱՐՁԱՒ ԵՐՐՈՊԱՅԻ ԱԶԳԵՐՈՒ ԼԻԿԱՅԻ ԱՆՈՅԵԱՆ

Կիրակի գիշեր տեղի ունեցաւ Եւրոպայի ազգերու ախոյեանութեան աւարտական մրցումը, որուն աւարտին Փորթուկալ 1-0 արդիւնքով պարտութեան մատնեց Հոլանտան եւ բարձրացուց սոյն ախոյեանութեան առաջին բաժակը: Հանդիպումի ընթացքին, փորթուկալցիները տիրապետած էին խաղին եւ յաջողած մէկէ աւելի առիթներով վտանգի ենթարկել մրցակիցին դարպասը: Առաջին կիսախաղը 0-0 հաւասար արդիւնքով աւարտելէ ետք, զոյգ խումբերը յարձակողական խաղարկութեամբ մուտք գործեցին երկրորդ կիսախաղ.

60-րդ վայրկեանին Կոնգալօ Կիտիս կրցաւ նշանակել յաղթանակի միակ կոլը, որուն շնորհիւ ախոյեանութեան բաժակը բարձրացուց իմբապետ Զրիստիանօ Ռոնալտօս: Սոյն մրցաշարքը առաջին անգամն է որ կը կազմակերպուի Եւրոպայի ազգային հաւաքականներու մակարդակով եւ Փորթուկալ կը դառնայ առաջին տիտղոսակիրը:

«ԳԱՆՁԱՍԱՐ»-Ի ՈՍԱԿՆԵԱԿԵՆ

Թերթիս կրտսեր ընթերցողը

ԵՐԱՐԵՐԵՐԹ 17/6	ԵՐԵՐԵՐԵՐԹ 18/6	ՉՈՐԵՐԵՐԵՐԹ 19/6	ՀԻՆՈՒՐԵՐԹ 20/6	ՈՒՐԵՐԹ 21/6	ՇԱՐԵՐԹ 22/6	ԿԻՐԱԿԻ 23/6
○ ○	○ ○	○ ○	○ ○	○ ○	○ ○	○ ○

ՄԱՅԻՍԵԱՆ ՅԱՂԱՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ՆՈՒՐՈՒՄԾ ՏՈՂԱՆՅԸ

Հալեպի մեջ աւանդական տողանցքներուն երեւոյթը աստիճանաբար կը վերականգնի խաղաղութեան վերահաստատումով:

Արդարեւ, հովանաւորութեամբ ՀԱԸՄ-ի Հալեպի Մասնաճիւղի Վարչութեան, կազմակերպութեամբ ՀԱԸՄ-ի Հալեպի Մասնաճիւղի Սկաւառ Խորհուրդին, Կիրակի, 2 Յունիս 2019-ին տեղի ունեցաւ Մայիսեան յաղանակներուն նուիրուած տողանցք, մասնակցութեամբ ՀԱԸՄ-ի փողերախումբին եւ աւելի քան 250 սկաւառներու:

Տողանցքը ընթացք առաւ ՀԱԸՄ-ի պարտեզէն, ուրկէ սկաւառները ուղղուեցան դէպի Սիւլէյմանիէ, ապա Նոր Գիւղ եւ վերջապէս Վիլլաներ՝ Արամ Մանուկեան ժող. Տուն, ուր բնակչութիւնը ծափողոյններով դիմաւորեց տողանցող սկաւառները:

ՀԱԸՄ-ի վարչութեան անունով Ալեքսան Պալեան շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր համակիրներուն, որոնք իրենց յարատեւ ներկայութեամբ կը քաջալերեն միութեան ձեռնարկները, ապա արաբերէն խօսքով հանդէս եկաւ Սկաւառ Խորհուրդի անդամ Յովիկ Հապէշեան, յայտնելով, որ իբրեւ Սուրիական Հայրենիքի հաւատարիմ քաղաքացիներ, հակառակ պատերազմի տարիներուն մեր դիմագրաւած բազմապիսի դժուարութիւններուն եւ տազնապալի իրավիճակին, մնացին կանգուն եւ հաւատարիմ Սուրիական Հայրենիքին, միեւնոյն ժամանակ կառնած մնացինք մեր ազգային գաղափարներուն:

Ապա խօսք առաւ Տեր Խորէն Զահանայ Պերթիզլեան, դիտել տալով, որ մեզի համար պատիւ եւ պարծանք է հայ ըլլալ: Իւրաքանչիւր հայորդի ունի գիտակցութիւնը իր լու-

ման ընծայաբերելու Հայ Մարմակըրթական Ընդհանուր Միութեան, որովհետեւ մարդ արարածը ուրախութիւն եւ գոհունակութիւն կ'ապ-

րի, երբ կը ծառայէ ազգին: *«Մենք, իբրեւ ՀԱԸՄ-ի մեծ ընտանիքի անդամներ, շատ բան կը պարտինք այս հարուստ միութեան: Ուստի մեր ծառայութիւնը պարտք է ու պատիւ: Ամէն անգամ երբ այս միութեան տարազը կը հագնինք եւ կը մասնակցինք անոր հաւաքական գործունէութեան, պէտք է մեր լաւագոյնը տանք, որովհետեւ երբ մեզի վստահուած գործը կատարեալ կերպով կ'ընենք, Աստուծոյ օրհնութիւնը կը վայելենք»:* Ապա խօսքը ուղղուեց սկաւառներուն ըսաւ. *«Դուք ջահակիրներն էք ՀԱԸՄ-ի ազգային արժէքներուն եւ այդ ջահը միշտ բարձր պէտք է պահէք, քանի որ այդ ջահին լոյսը հայուն հաւատքն է, ձեր ծառայութեան ճաճանդող ոգին»:*

Զահանայ հայրը իր խօսքը եզրափակելով յայտնեց, թէ սուրիա-

հայերս կ'ապրինք Սուրիոյ մէջ, Սուրիան ալ կ'ապրի մեր մէջ: Այս գիտակցութեամբ պիտի ջանանք մեր լաւագոյնը ի գործ դնել յանուն Սուրիական Հայրենիքին: Մայիսեան յաղանակներու պանծալի խորհուրդով անգամ մը եւս կը փառաբանենք մեր նահատակները, որոնք իրենց կեանքը ընծայաբերեցին յանուն Հայաստանի անկախութեան: 28 Մայիսին շնորհիւ այսօր մենք ազատ կ'ապրինք եւ այդ պատճառով պէտք է մեզի վստահուած գործը հասցնենք իր աւարտին՝ միշտ յիշելով մեր հայրենիքին օրհներգը.

**«Ամենայն տեղ մահը մի է
Մարդ մի անգամ պիտ, մեռնի,
Բայց երանի՜ որ իւր ազգի
ազատութեան կը գոհուի»:**

Սկաւառ Խորհուրդ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԾԽԱՆՈՏԻ ՎՆԱՍԱԿԱՐ ԱԶԳԵՅՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Կազմակերպութեամբ ՍՕ Խաչի Առողջապահական Յանձնախումբին Հինգշաբթի, 16 Մայիս 2019-ի յետմիջօրէին տեղի ունեցաւ դասախօսութիւն մը ծխախոտի վնասակար ազդեցութեան մասին, գործընկերներու Մարդասիրական առաքելութեամբ Հալեպ գտնուող հայրենի բժիշկ, թունաբան Արշակ Մարկոսեան:

Յարգարժան բժիշկը դասախօսութիւնը ներկայացուց սահիկներու ընկերակցութեամբ, նախ անդրադառնալով մարմնի բջիջներուն, որոնք թունաւոր սիգարետներով պատճառ կը հանդիսանան տարբեր հիւանդութիւններու, սակայն նախազգուշութեամբ կարելի կ'ըլլայ նուազեցնել անոնց վարակումները:

Դասախօսը օրինակներով ներկայացուց ծխախոտի վնասակար ազդեցութիւնը, ակնարկելով, թէ 1987 թուականէն ի վեր 18 Նոյեմբերին ողջ աշխարհը կը յիշատակէ ծխելու դէմ պայքարի միջազգային օրը:

Կանուխ անցեալին ծխախոտի վնասակար դերը թերեւս յայտնի չէր ժողովուրդին, եւ ոչ ոք գիտեր, որ յա-

ռաջիկային պիտի սահմանուէին օրէնքներ, որոնք պիտի սահմանափակէին ծխախոտի գործածութիւնն ու գովազդները:

Անցեալին եթէ զարկ տրուած էր գովազդին, ներկայիս՝ հակազովազդին:

Այսօր համացանցը ողողուած է հակածխախոտային գովազդներով,

բացայայտելով ծուխի եւ սիգարէթի բացասական ազդեցութիւնը թոքի, ստամոքսի, քաղցկեղի, միզապարկի եւ մահացու դէպքերու մասին:

Յարգելի բժիշկը մատնանշեց, որ յիշեալ դասախօսութեան նպատակն է քարոզել ծխախոտի բացասական ազդեցութեան մասին, անդրադառնալ դեռահաս տարիքի ծխողներուն եւ թելադրել իւրաքանչիւրին իր

աւանդը ներդնել ծխելու այս արտասովոր երեւոյթի պարզաբանման:

Եզրափակելով ան յայտնեց, որ ծխելը կը նպաստէ հիւանդութիւններու զարգացման, իսկ ծխողին տան մթնոլորտի «ռատիօ ճառագայթու-

մը» 1,5 անգամ բարձր է չծխող մարդոց տան մթնոլորտէն:

Յարգելի բժիշկը նկատել տուաւ, որ ծխախոտի դէմ պայքարը պէտք է սկսիլ մանկական տարիքէն, մատնանշելով ծխախոտի պատճառաւ յառաջացող թունաւորումները:

Անդրադառնալով *Նիքոթինի* մահացու չափաքանակին, յայտնեց թէ 2-3 կարթիլ *Նիքոթին* մարդու արեան մէջ կ'անցնի 20 ծխախոտի գլանիկ օգտագործածելէ ետք:

Ծխողը չի մեռնիր քանի որ այդ չափաքանակը ան կը ստանայ աստիճանաբար, ոչ թէ միանուագ:

Անդրադառնալով ծխելու պատճառներուն, բժիշկը յայտնեց, թէ հիմնականը սովորութիւնն ու հետաքրքրասիրութիւնն է: Ծխողը անտեղեակ ըլլալով ծխախոտի վնասակարութեան, նախ կը փորձէ

ծխել ժամանակակից դառնալու, եւ կամ նմանելու ֆիլմի հերոսներուն, սակայն հետագային չի կրնար հրաժարիլ այդ սովորոյթէն:

Ծխելը բացասական անդրադարձ կ'ունենայ դպրոցականներու եւ դեռահասներու վրայ, որովհետեւ այդ տարիքին անոնք ֆիզիքական եւ հոգեկան զարգացման փուլի մէջ

կ'ըլլան, եւ ծխելը կործանիչ հետեւանքներ կ'ունենայ իրենց առողջութեան վրայ:

Պարզուած է թէ անոնք, որոնք սկսած են ծխել 15 տարեկանէն սկսած կամ առաջ՝ աւելի յաճախ քաղցկեղի ենթակայ են քան՝ անոնք որոնք սկսած են 25 տարեկանէն յետոյ:

*ՍՕ Խաչի
Շրջանային Վարչութիւն*